

Лена
ГЛАГОЎСКАЯ

VIII Гданьскія біяграфіі

З 2004 года восенню ўлады горада Гданьска (асабліва Лідзія Падлесная з рэферата культуры) супольна з меншаснымі арганізацыямі ладзяць Дні нацыянальных меншасцей. Упісваюцца яны ў календар штогодніх традыцыйных культурных мерапрыемстваў, а ў бюджэце горада забяспечваюцца на іх правядзенне фінансавыя сродкі. Праўда, ад трох гадоў іх колькасць не мяняецца. Кожная з меншасцей арганізуе сваю частку і за яе нясе адказнасць. Заўсёды наступныя дні пачынаюцца з падсумавання тых, што толькі прайшлі. Для меншасцей гэта асаблівы выклік, бо нешта трэба прыдумаць у якасці лейтматыву. Праўда, ніколі рыгарыстычна ніхто яго не прытрымліваецца, але так ці інакш з яго ўсё і пачынаецца. Таму кожны год паяўляецца нешта новае, арыгінальнае і цікавае. Паколькі ва ўсіх этапах падрыхтоўкі „Гданьскіх біяграфій” прысутнічаю ад пачатку да канца, магу нешта сказаць і пра іх узровень, як і пра разнароднасць.

На гэты раз Дні нацыянальных меншасцей адбываліся з 20 па 23 кастрычніка. На працягу гадоў сфармавалася своеасаблівае стылістыка „Біяграфій”. Гданьск заўсёды быў шматнацыянальным горадам і зараз Дні меншасцей асацыююцца з Ваяводскай і гарадской бібліятэкай і яе гданьскай філіяй, якая знаходзіцца пры найпрыгажэйшай Мар’яцкай вуліцы, і з тэатрам „Выбжэжэ”. У бібліятэцы адбываюцца сустрэчы, на якіх прэзентуюцца біяграфіі цікавых людзей, звязаных з нацыянальнымі меншасцямі, або нейкія падзеі. На гэты раз прэзентаваліся постаці творцаў, звязаных з Гданьскам або з канкрэтнымі меншасцямі. На працягу двух дзён можна было даведацца пра Антанаса Баранаўскага, літоўскага каталіцкага епіскапа і паэта, які дачакаўся помніка ў Сейнах і вуліцы ў Гдыні. Прадставіў яго Ёзас Уэдзіла. Нагодой для прэзентацыі творчасці беларускага мастака Козьмы Чурлы была 60-я гадавіна яго смерці ў Гданьску (15 студзеня 1951 г.) і такія ж угодкі ягонай пасмяротнай выстаўкі, якая якраз 60 гадоў таму назад паспела пабыць у Торуні і Быдгашчы, каб пазней беспрасветна прапаці ў выглядзе 127 алейных прац і графікі. А мела яна вандраваць па ўсёй Польшчы, магчыма, што планавалася і ў Беластоку. Козьма Чурлы, адзін з найбольш таленавітых вучняў Людаміра Сляндзінскага, родам з Крутога Берага пад Нясвіжам, пасля II сусветнай вайны працаваў на мастацкім факультэце Торунскага ўніверсітэта. Смерць забрала яго ў росквіце веку

Лена Глагоўская
(справа)

Беларускія народныя спевы ў выкананні Іаанны Чабан (справа) і Галены Пухальскай з Крынак

і таленту на 43 годзе жыцця. Пакінуў жонку Ванду і двое дзяцей — 8-гадовага Марка і 5-гадовую Ірыну. Менавіта на сустрэчу прыехаў з Познані Марк Чурлы, які толькі што развітаўся з пасадай старшыні Велькапольскай рады архітэктараў. Расказаў пра бацьку: якім ён захаваўся ў ягонай дзіцячай памяці, як гуляў з ім і сястрой, м.інш. у „цёпла-зімна”. Паказаў таксама рэпрадукцыі бацькавых прац, якія захаваліся пасля смерці маці, ды здымкі і дакументы з сямейнага архіва. На жаль, не змагла даехаць з-за неатрымання візы сваячка Козьмы Чурлы з Баранавіч — унучка яго роднага брата Антона, якая шмат часу прысвяціла пошукам слядоў мастака. Мне прыйшлося зачытаць пісьмо ад яе і расказаць пра мае пошукі звестак пра мастака, яго прац і сям’ю, што заняло мне больш за 5 гадоў і закончылася напісаннем пару артыкулаў пра забытага ў Польшчы, а ў Беларусі зусім неведомага творцу.

Доктар Раман Нічэпароўскі з Мастацкай акадэміі ў Гданьску прадставіў постаць архітэктара Альберта Карстэна

(1859-1943), які ў 1900-1904 гг. праектаваў і будаваў Гданьскую палітэхніку і да 1933 г. быў яе прарэктарам. На жаль, запмат пра яго невядома, а яго дачка памерла 30 гадоў таму ў Швецыі. Быў ён габрэем, які прыняў пратэстантызм. Загінуў у канцэнтрацыйным лагеры ў Тэрэзіне. У Гданьску, апрача Палітэхнікі, захавалася яшчэ пару іншых дамоў, якія ён праектаваў.

У перапынку ў бібліятэцы з габрэйскімі песнямі выступіў пад гітару Караль Каладзей.

Доктар Артур Кавінскі з Гданьскага ўніверсітэта распавёў пра нямецкага кампазітара Георга Філіпа Тэлемана (1681-1767), які ў 1754 г. напісаў Пасіён св. Матэвуша, вядомы як Гданьскі пасіён. Кампазіцыя выконвалася тады ўпершыню ў гданьскім касцёле св. Яна. Гданьскі пасіён доўгія гады заставаўся невядомым, паколькі партытура твора загінула. Аднак знайшоўся ён у пачатку 1980-х гадоў і толькі ў гэтым годзе (30 красавіка) твор быў выкананы ў касцёле св. Мікалая ў Гданьску харамі ўніверсітэцкім і Музыкальнай акадэміі з ба-

рочным аркестрам „Сільва рэрум”.

Украінцы паказалі дакументальны фільм Лідзіі Чайкі „16 дзён. Рэвалюцыя на граніцы” і здымкі са святкавання 20-х угодкаў незалежнасці Украіны ў Кіеве і ў Гданьску.

Татары на гэты раз запрасілі на адкрыццё Дзён 20 кастрычніка да сябе — у мячэц. Нагодой было 55-годдзе мусульманскай абшчыны ў Гданьску, якую цяпер узначальвае Тамара Шабановіч. Яна і расказала пра гісторыю супольнасці, у якой актыўнымі асобамі былі Бэкір Шабановіч родам з Іўя і Мацей Канапацкі родам з Вільні. Першыя тры дні „Біяграфій” прынеслі шмат ведаў пра Гданьск і яго шматкультурнасць.

Трэцяга дня пачалася музычная частка. У доме культуры „Станцыя Аруня”, якой кіруе Пшэмыслаў Вайцяхоўскі, выступілі гурты — украінскі фолькавы „Горпына” з Ольштына, татарскі „Мубай” з Казані і клезмерскі „Meadow Quartet” з Гданьска.

У нядзелю ў тэатры „Выбжэжэ” на працягу чатырох гадзін можна было паслухаць музыкі і спеваў літоўскіх, украінскіх, габрэйскіх, беларускіх, нямецкіх і татарскіх выканаўцаў. Выступілі гурт „Грыччя” з Грыгішак на Літве, дуэт бандурыстаў Ярына і Тарас Кузьмыч і вакальны гурт „Кадарка” з Гданьска, Данута Станкевіч з танцорамі Габрэйскага тэатра з Варшавы ў музычнай п’есе „Бляск”, гурт „Зараніца” з Крынак, „Блекедэр Шантыхор” з Нямецчыны, гурт „Кірім” з Сімферопалю. Беларускія народныя спевы ў выкананні Іаанны Чабан і Галены Пухальскай з Крынак выклікалі ў некаторых слухачоў слёзы ў вачах, а ў іншых захапленне ад сапраўднага жывога голасу жанчын.

Штогод „Біяграфіі” завяршаюцца бясседай пры народных стравах. Кожная з меншасцей мае свой стол, на якім прэзентуюцца розныя прысмакі. На беларускім стале традыцыйна ўжо можна было пакаштаваць бульбяной бабкі, спечанай Гражынай Кашалкай, кішаных і марынаваных агурцоў, сліваў у гарадоцкай самагонцы Алеся Юзафовіча, смальцу са скваркамі з ялыкамі і цыбуляй, падрыхтаванага Ядвігай Календай, Цалінай Глагоўскай і мною, пірага і гарбаткі на зёлках Анны Мекінай, хлебнага квасу, падрыхтаванага нам гайнавянкай Аняй Мусько, якая вядзе ў цэнтры Гданьска наліснікарню „Лакаматыва”. Да ўсяго гэтага быў хлеб і арыгінальныя мясныя вырабы, якія прыехалі да нас з Гайнаўкі, што сарганізавала Аліна Крутэль, якая, дарэчы, разам з аўтаркай гэтых радкоў узяла на сябе адказнасць за беларускую меншасць.

VIII Гданьскія біяграфіі закончыліся і застаецца думаць, чым запоўніць іх змест у будучым годзе.

Беларускі час

Праходзячы вечарам 29 кастрычніка ля везы Гедыміна ў Вільні, я пачуў рускую мову з выразным беларускім акцэнтам. Надрывалася адна з кіраўнічак нейкай турыстычнай групы. Старалася, каб усе яе пачулі:

— Заўтра сяданак у дзевяць гадзін па літоўскім часе, — намагалася яна перакрычаць гул вячэрняга горада і крыху падпіты, і з тае прычыны нарэшце свабодны і вясёлы, настрой беларускіх турыстаў. — Не забывайцеся. Па літоўскім часе. Па літоўскім, — без перастанку падкрэслівала яна. — Яны сёння пераводзяць гадзіннікі на зімовы рэжым. На гадзіну назад. Як у Еўропе. Як і мы раней. Зараз мы не пераводзім. Як у Расіі. Таму не пераблытайце час, бо там не мы адны такія.

Спачатку я ўвогуле здзівіўся ўбачыць сваіх рускамоўных суайчыннікаў ля везы Гедыміна. Звычайна там з Беларусі збіраецца публіка выключна беларускамоўная. Рускамоўных жа беларусаў больш цікаваць крамы — вялікія такія, нашмат большыя ад тае везы. Але крыху пазней зацікавіла тое, што турысты ўвогуле не слухалі сваю кіраўнічку, і выглядала ўсё так, нібыта заўтрашні дзень іх увогуле не цікавіць. Усе размаўлялі паміж сабой на тэму дзе і якія сёння правядуць вечар. І толькі адзін, сумны і цалкам цвярозы, перапытаў:

— Па літоўскім часе будзе раней, ці пазней чым па беларускім?

Твар кіраўнічкі групы выцягнуўся ў разгублены пыталны знак і застыў. Пасля яна схамянулася, выйшла са стану разгубленасці і адказала. Адказала правільна. Але і мне, і ёй, і чалавеку які спытаўся, ужо быў зразумелы стан яе першапачатковай разгубленасці. Нечаканым для яе стаў зварот „беларускі час”. І яна задумалася, а што гэта такое „беларускі час”.

Так. Мы згубілі ўжо і свой час. А ён у нас быў. Была рэальная незалежнасць, нацыянальная сімволіка, адзіная дзяржаўная беларуская мова. Была адчыненая мяжа ў Польшчу, калі, каб яе пераехаць, трэба было набыць толькі ваўчар. Былі адчыненыя дзверы ў еўрапейскі свет, еўрапейскую эканоміку, цывілізаванае грамадства... І быў свой беларускі час. Ён на гадзіну адрозніваўся ад маскоўскага, і на гадзіну ад польскага. Мы займалі выключна

сваё месца паміж Польшчай і Расіяй на еўрапейскай мапе нашай планеты.

Мы цешыліся сваім месцам. Бо яно было нашае, і найлепшае. Добра памятаю той момант, як у нас узнік свой беларускі час. Узнік як свой уласны гістарычны шанц. Мы радаваліся з таго, што больш не жывём па маскоўскім часе, што нарэшце надыйшла гістарычная справядлівасць, і мы вярнуліся ў Еўропу са сваім нацыянальным і гістарычным набыткам і сваім часам. Мы вярталіся на сваё гістарычнае месца ў развіцці чалавецтва і думалі, што наша краіна ўжо не збочыць ніколі з гэтага шляху.

На жаль, не ўсе цешыліся з нашага ішчасця. І мы, пасля таго, як адзін нейкі важны памежны слуп на мяжы Беларусі і Расіі быў сімвалічна знішчаны, сталі пакрыху губляць усё, чаго стагоддзямі дамагаліся лепшыя сыны і дачкі нашай нацыі. Наша сімволіка стала незаконнай. Наша мова занябанай. Дзверы ў Еўропу для нашых грамадзян зноў зачыніліся. А зараз мы згубілі і свой час.

У Расіі вырашылі не пераводзіць стрэлкі гадзіннікаў на зімовы час. Расія вялікая. Можна і гэтак і патрэбна. Але хто ў нас спытаўся пра тое? Якія даследзіны правялі беларускія энергетыкі, медыкі, эканамісты? Дзе іх вынікі? І хто вырашыў, што ў нас павінна быць як у Расіі, а не як у Еўропе?

Перавод, або не перавод гадзіннікавых стрэлак стаў пытаннем выключна палітычным. А мы сталі ўсяго толькі яшчэ адным часавым поясам расійскай прасторы. Менталітэт беларусаў, які за гады незалежнасці вельмі моцна ўзмацніў і павысіў свае нацыянальныя прыярытэты, зноў стане суадносіць наш час з расійскім, а не з еўрапейскім.

Але ні еўразаіцкай ідэалогіяй, ні перавадам гадзіннікаў гісторыю перавярнуць нельга. Гадзіннікі вечнасці адлічваюць яе кожную хвіліну па-свойму. Спробы ім перашкодыць толькі ўмацоўваюць дух беларусаў і прагу беларускай нацыі да незалежнасці і волі. А цяперашнія настроі беларускага грамадства, моц і самаахварнасць лепшых прадстаўнікоў нашага народа сведчаць пра тое, што беларускі час, час новага беларускага адраджэння, ужо пачаўся.

Віктар САЗОНАЎ

З прысвячэннем кастрычніцкай бульбіне

У пяцідзсятыя гады XX стагоддзя, калі вёска Трывежа ў Ласінкаўскай грамадзе ўвайшла ў новую грамаду ў Курашава, яе жыхары пачалі мець клопаты. Справа ў тым, што дарога ў Курашава на кіламетравым адрэзку была зусім праезная. Крытычным галасам сялян, што мелі праблему з даездам да грамадскай установы, павятовыя ўлады прыслухоўваліся з вялікай увагай. Ды замест кінучы на дарогу рамонтную брыгаду, напісалі жыхарам саламонавы ліст: „Паколькі абездзружэна дарога праз палаткі знішчае пасевы кааператывішчыкаў з Трывежы, грамадзяне павінны склікацца і талакой дарогу паладзіць у грамадскім пачыне. Карысным было б таксама прысвяціць гэтую спантанную працу нейкай важнай ідэі”. Праз нейкі час тагачасная „Беластоцкая газета”, што пілававала гэтую справу, пайнфармавала, што „сяляне паладзілі дарогу, прысвячаючы свой патрыятычны пачын гадавіне Вялікай кастрычніцкай рэвалюцыі”. Такая пахвала на калонках ваяводскай газеты мусіла ўцешыць трывежанцаў. Не гаварыўшы ўжо пра грамадскія ўлады, якім словы прызнання перадаў сам таварыш сакратар павеята... Ну, не асабіста. Па тэлефоне. Ды добра і гэта. Бо заганны адрэзак дарогі пасля чарговых адліг размыла дашчэнтну.

Аб глыбокіх хібах дзяржавы ў галіне арганізацыі працы і кіравання сведчыць колькасць гэв. грамадскіх пачынаў (суботнік) і, якія вымушае яна на сваіх грамадзянах, дарэчы, аплачваючых падаткі для таго, каб, напрыклад, рамонт дарогі прабягаў паслядоўна і згодна з прынцыпамі эфектыўнай эканомікі. На ішчасце мёртвы ўжо ў Польшчы тэрмін грамадскага пачыну, на няішчасце беларускіх грамадзян у іх яшчэ жывы, і, што горшае, набыў ён нават выгляд адміністрацыйных санкцый. А паколькі Беларусь стаіць на бульбе, дык і яе гаспадарчы імгэт у час уборкі бульбы прытармажваецца, а энергія людскай працы перакіроўваецца на дапамогу нерэнтабельным калгасам. Тады пусцеюць не толькі дзяржаўныя ўстановы, не толькі дзяржаўныя школы і вучэльні, але і прыватныя, якія ад студэнтаў сцягваюць немаляыя платы за навучанне. У размове з тэлеканалам БелСат маці адной з вучаніц

ваўкавыскага сельскагаспадарчага калектыва пацвярджае факт, што яе дзіця зняволена да бясплатнага ды знясільваючага фізічна патрыятызму... наконт бульбы. Адыяе дадам, што такая праца, вельмі дэмаралізуючая, з’яўляецца відам рабскай службы вымушанай дзяржаўным таталітарызмам. А ведаю гэта з уласнага досведу, таму што ў маладосці рэдукавалі мяне за чатыры гады ліцэя з неахвоты да шляхетных пачынаў для айчыны квазіпатрыятычным балбатаннем. Дарэчы, да гэтай пары выяўляю глыбокі недавер у адносінах да людзей, якія для вузкіх мэт вешаюць лапшу на вушы людзям айчынным хныканнем. На ўборку бульбы я ніколі не даўся звесціся дзякуючы знаёмству з пачцівым школьным лекарам. Ды раз адрыцця дрэнажнага рова на нейкім удзічэлым лужку ніяк я не мог выкрунуцца. Узлялі мяне знянацку, калі я прыйшоў як штодзень у школу. А паколькі пагражалі ўсім упіраючымся санкцыяй непрыпушчэння ў наступны клас, пры магчымасці правядзення дадатковага года ва ўдзічэвай працы маюць маю, якую тады звалі адукацыйнай установай, я здаўся і дазволіў пагнаць сябе на прымушаныя работы. Аднак увесь час турбавала мяне думка пра ўцёкі, дык рыдлёўка ажно фуркатала ў маіх руках. На канец узнікла глыбокая на тры метры, вузкая вертыкальная шахта, якую меў я надзею завесці да разлеглай сеткі калідораў шахтаў у Сілезіі. А адтуль — толькі крок да нямецкага Рурскага басейна і свабоды! Каля мяне працаваў аднолькава зухавата Грышка, які аднак знайшоў іншы спосаб уцёкаў і хвалебна скалечыў сабе ступак. Таксама і Валодзьку ішло не найгорш. Калі дайшоў да высновы, што лепш яму заляцацца да нашай суседкі Марысі, чым калупацца ў зямлі, кінучы прэч рабскую рыдлёўку; праўда, настайнікстражнік уляпіў яму строгі наганяй, ды Валодзька праз пару гадоў ажаніўся з Марыссяй і відавочна растлумачыў дзеям, якія ім нарадзіліся, што згіпецкіх пірамід зусім не збудавалі рабы, толькі наёмныя работнікі, належна аплачаныя. А як выглядаў той роў на канец нашай працы? З палёту птаха пэўна так: „_ —! _ —”. Або яшчэ дурней.

Міраслаў ГРЫКА

Вачыма еўрапейца

Нечаканы адказ

Можа, памятаеце, як тыдзень таму я пісаў аб зайдзрасці, якая мяне ахапіла ў час першага Кангрэса культуры Усходняга партнёрства ў Любліне. Я пісаў аб тым, як зайдзрасцю гэтаму гораду м.інш. „захоплівання” еўрасюзнай праграмы Партнёрства ў культурным плане. Я здзіўляўся, чаму ніхто з высокіх рангам чыноўнікаў Беластока не быў прысутны на Кангрэсе, а ўжо ўвогуле нікога не было, хто прадстаўляў бы самаўрад Падляскага ваяводства. Пасля напісання таго тэкста напісаў я Яну Квасоўскаму, прэс-сакратару маршалка Яраслава Дважанскага, запыт, чаму ні аднаго прадстаўніка падляскага самакіравання не было ў Любліне на такой

падзеі, важнай таксама для нашага рэгіёна, і як ваяводскія ўлады бачаць удзел рэгіёна ў Культурнай праграме УП (афіцыйная назва ідэі прынятай яшчэ два гады таму на першым саміце Партнёрства ў Празе; на апошнім — у канцы верасня ў Варшаве — патрабаваўся ў заключнай дэкларацыі яе працяг). Прыйшоў да мяне адказ у чатыры сказы. Прыяду яго ў цэласці: „Кангрэс культуры УП гэта, сапраўды, вельмі важная падзея датычная культуры па абодвух баках мяжы. Наша ваяводства мела ў Любліне моцнае прадстаўніцтва, перш за ўсё ў асобах Кшыштафа Чыжэўскага — дырэктара самаўрадавай установы культуры Падляскага ваяводства і Монікі Шэўчык — дырэктара Галерэі „Арсенал”. Самаўрад ваяводства падтрымлівае важныя і цікавыя ініцыятывы звязаныя з УП, рэалізаваныя ўстановамі культуры або няўрадавымі арганізацыямі — гэтыя апошнія ў конкурсе прапаноў. Хачу таксама Вас пайнфармаваць, што ў час сёлетага Сімпозіума, арганізаванага Фондам „Пагранічча” пры падтрымцы Маршалкоўскай управы,

адной з тэм будзе справаздача з Кангрэса культуры, спалучаная з дыскусіяй аб магчымасцях актыўнага ўключэння ў рэалізацыю кангрэсавых палажэнняў”.

Гэты адказ быў для мяне нечаканасцю. Па-першае, Кшыштаф Чыжэўскі, сапраўды старшыня сейненскага асяродка „Пагранічча — мастацтваў, культур і народаў” быў у Любліне, але не як прадстаўнік гэтага цэнтра, які фармальна падлягае самаўрадавым уладам Падляскага ваяводства, а як старшыня Праграмнай рады Кангрэса, сарганізаваўшага люблінскімі гарадскімі ўладамі і падлеглымі ім установамі. Па-другое, Моніка Шэўчык (якая з’яўляецца членам Праграмнай рады Кангрэса; не гавару ўжо, што кіраваны ёю „Арсенал” не з’яўляецца самаўрадава-ваяводскай установай, а самаўрадава-гарадска-беластоцкай і гэтую якраз у Радзе яна прадстаўляе) па прычыне іншых важных абавязкаў на Кангрэсе не была. Па-трэцяе, загадкава гучыць інфармацыя ў гэтым адказе аб „падтрымліванні важных і цікавых ініцыятыў звязаных з УП...”. Мабыць, я часосці не ведаю, ды не прыгадваю сабе

культурных праектаў, датычных ці нека непасрэдна звязаных з УП, а падтрыманых да гэтай пары самаўрадам ваяводства. Можна, тут гаворка пра духоўную ці маральную падтрымку. На канец, па-чацвёртае, не вельмі разумею стратэгію падляскай Маршалкоўскай управы, якая чакіе „справаздачу з Кангрэса УП, спалучаную з дыскусіяй аб магчымасці ўключэння...”. Гэта якраз люблінскі Кангрэс быў найлепшым месцам на такое ўключэнне асабліва таму, што на ім выпрацоўваліся канкрэтныя пастулаты, вызначаліся абшары дзеянняў, наладжваліся кантакты ў рамках культурнай часткі УП і г.д.

І на канец вернемся да ролі Кшыштафа Чыжэўскага ў час гэтага Кангрэса. Адылаю ваяводскія самаўрадавыя ўлады да артыкула, які выйшаў з-пад яго пяра 27 ліпеня г.г. на старонках штодзёнкі „Gazeta Wyborcza” і дзе ён ставіць сваю асобу ў ролі амбасадара сталіцы Люблінскага, а не Падляскага ваяводства, а Люблін паводле яго — цэнтр культуры УП, цэнтр новай культуры.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Жыхары Бельска-Падляшкага на злome стагоддзяў

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Мяркуецца, што славу тае гісторыя Бельска-Падляшкага сягае другой паловы Х стагоддзя. Аднак даўняе мінулае горада слаба вивучанае, між іншым, па прычыне недастатковага археалагічнага даследавання. Аб'яднанне „Музей малой айчыны ў Студзіводах”, якое збірае гістарычную інфармацыю і дакументы аб Бельску, разам з Кафедрай археалогіі і этналогіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы наладзіла навуковую канферэнцыю на тэму „Штодзённае жыццё жыхароў Бельска-Падляшкага ў XIX — пачатку XX стагоддзя”. Адбылася яна 21 і 22 кастрычніка ў студзіводскім музеі, а канкрэтна ў мяшчанскім доме, збудаваным у 1820 годзе ў Бельску-Падляшкім і перавезеным у Студзіводы.

Зараз знаходзіцца ён на музейнай тэрыторыі, наўскос ад даўняй музейнай хаты. Яшчэ ў мінулым годзе старшыня студзіводскага аб'яднання Дарафей Фіёнік прадвясціў, што тыпчыны мяшчанскі бельскі дом будзе выкарыстоўвацца для арганізавання ў ім навуковых канферэнцый і выставак помнікаў мінулага, перш за ўсё Бельска-Падляшкага. У першы дзень канферэнцыі ў Бельскім доме культуры, у час „Бардаўскай восені”, Дарафей Фіёнік быў узнагароджаны Сярэбраным крыжам заслугі, што было заадно свайго роду падвядзеннем вынікаў 25-гадовай дзейнасці ўзначальванага ім Музея малой айчыны ў Студзіводах. Сам узнагароджаны заявіў, што атрыманне крыжа лічыць ушанаваннем беларускага асяроддзя, якое ў Студзіводскім музеі ўжо чвэрць стагоддзя змагаецца за беларускую тоеснасць.

— Наша канферэнцыя адбываецца ў мяшчанскім доме, які ў 1820 годзе быў збудаваны па вуліцы Сенатарскай у Бельску (раней гэта вуліца Замкавая, а цяпер — Панятоўскага — А. М.). Атмасфера дома спрыяе нашай канферэнцыі, бо гісторыя дома багатая і цікавая. Жыла ў ім знатная бельская інтэлігенцыя, між іншым, паручнік Варфаламей Сяргееў — начальнік бельскай турмы, Кузьма Місюк — памочнік бельскага натарыуса і палкоўнік Караль Эрн — начальнік штаба 62 Суздальскага пяхотнага палка, які стаў у Бельску з 1885 года (па ім асталося „Приказы дневные”, наклееныя на сцяне, якія мы забяспечылі ад знішчэння, і іншыя штабныя дакументы). Вялікая грабніца палкоўніка Эрн і цяпер знаходзіцца на бельскіх могілках. Падчас дэмантажу дома, якога папярэднімі ўласнікамі былі Людміла і Рыгор Старчэўскія, былі знойдзены ў ім іншыя гістарычныя матэрыялы, напрыклад, часопісы „Русь”, „Слово”, „Телеграмма”. Сам дом — вельмі добры прыклад матэрыяльнай культуры бельскіх мяшчан, — сказаў Дарафей Фіёнік. Запрасіў ён на сярэдзіну салона, у якім праходзіла канферэнцыя, апошняга ўласніка дома Рыгора Старчэўскага і Паўла Чарвацкага, які быў кіраўніком будовы падчас рэканструкцыі мяшчанскага дома ў Студзіводах. Старшыня Фіёнік звярнуў таксама ўвагу на вялікую ангажаванасць маладых людзей з Бельска, Ягуштова і Гайнаўкі падчас будаўнічых работ, называючы сярод найбольш актыўных Міхася Сцепанюка і Тамаша Суліму. Напомніў таксама, што раскопкі

Канферэнцыю адкрыў Дарафей Фіёнік (злева) і прывітаў апошняга ўладальніка мяшчанскага дома Рыгора Старчэўскага (пасярэдзіне) і кіраўніка будовы рэканструяванага хаты Паўла Чарвацкага (ззаду на сцяне „Приказы дневные Суздальскаго полка”)

пад мяшчанскім домам адбыліся ў 2003 годзе, дзякуючы фінансавай дапамозе Беларускага саюза ў РП. На навуковай канферэнцыі, апрача дакладчыкаў, прысутнічалі асобы, якія цікавяцца гісторыяй Бельска, між іншым, гісторык і архівіст Славамір Іванюк, настаўнік гісторыі з Бельскага белліцця Уладзімір Вавульскі, старшыня Таварыства сяброў Арлянскай зямлі Сяргей Мартыновіч, Юрый Тымінскі, унук айца Льва Тымінскага, бельскага блажачыннага ў міжваенны перыяд. Прыбылі таксама маладыя госці з Мінска з таварыства „Этна”, якое супрацоўнічае са Студзіводскім музеем. Канферэнцыю ўдастоіў Яраслаў Малэцкі з Дэпартаменту нацыянальных меншасцей Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі.

— Калі мы збудавалі новы дом, спачатку было некалькі пакупнікоў на нашу старую хатку, але яны разважалі, ці купіўшы яе не

лікую колькасць прадметаў на малых плошчах можна знайсці толькі ў вялікіх гарадах, з доўгай гісторыяй, напрыклад, у Гданьску, Познані ці Вроцлаве, а тут такія плённыя знаходкі ў Бельску. Нашы знаходкі, якія знаходзяцца ў дэпазіце Студзіводскага музея, гэта штуршок для правядзення чарговых раскопак у Бельску, — сказаў археолаг Збігнеў Місюк з Аддзялення археалогіі Нацыянальнага інстытута спадчыны ў Варшаве. У час канферэнцыі Дарафей Фіё-

Сярод публікі прадстаўнікі бельскіх сем'яў

рэзаць дылёў, каб дапасавалі да сваіх падмуркаў, а так жа не робіцца. Калі паявіўся Дарафей Фіёнік, я згадзіўся прадаць яму нашу хату, бо і ведаў ягоную сям'ю. Зараз я рады, што наш дом можа прыслужыцца так вялікай справе, — сказаў Рыгор Старчэўскі, які з жонкай Людмілай прадалі мяшчанскі дом у 2002 годзе. Быў ён разабраны ў 2003 годзе, а рэканструкцыя ў Студзіводах закончылася ў 2009 годзе.

— У раскопках, праведзеных на тэрыторыі, дзе стаяў мяшчанскі дом, мы знайшлі прадметы штодзённай матэрыяльнай культуры. Нічога незвычайнага там не было, але калі б не правялі там раскопак, маглі б згубіць нешта сенсацыйнае. Разам мы на невялічкім лапіку зямлі, размерам 7 на 5 метраў паверхні і ў 1,8 метра ўглыб, знайшлі ажно каля 20 тысяч прадметаў — многа пасуды, цэгля, гузікі пяхотных войскаў, манеты, сярод якіх былі літоўскія з „Пагоняй”, шкляная люлька. Прадметы былі з перыяду XVI-XVIII стагоддзяў. Так вя-

нік выявіў меркаванне, што там, дзе праводзіліся раскопкі, мог быць сметнік Мікалаеўскага манастыра і таму там было так многа знаходак (але пакуль няма ніякіх доказаў на такое меркаванне). Цікавай аказалася гістарычна-археалагічная экспазіцыя, адкрытая ў час канферэнцыі ў мяшчанскім доме. Знаходзяцца на ёй прадметы знойдзеныя ў час раскопак пад мяшчанскім домам па вуліцы Панятоўскага.

— Палову дома займаў мяшчанскі салон, у якім і праходзіць нашая канферэнцыя. Можна сказаць, што 90% гэтага дома ўдалося нам захаваць, рэканструюючы яго на новым месцы. На сценнах знаходзяцца цяпер фатаграфіі перш за ўсё роду Антыховічаў, які доўга ў ім жыў. Маю таксама здымкі іншых родаў, якія тут пражывалі і фатаграфію працаўнікоў Бельскага казначэйства з айцом Васіліем Кастыцэвічам, які быў яго духоўным апекуном. Вісяць тут арыгінальныя дакументы, якія тычацца дома, — сказаў Дарафей Фіёнік, які пазней, у час даклада падрыхтаванага разам з Аннай Фіёнік, больш дэтальна расказаў пра бельскіх фатаграфію першым фатаграфічнае атэль адкрыў у Бельску ў 1885 годзе Натан Мэнтэль). Дарафей Фіёнік звярнуў таксама ўвагу на тры карціны на сцяне студзіводскага дома, аўтарам якіх з'яўляецца Уладзімір Закшэўскі, вядомы, між іншым,

у Народнай Польшчы мастак-плакатыст. Здабыў ён таксама прызнанне як аўтар цікавых пейзажаў. Яго карціны знаходзяцца ў вядомых музеях Еўропы, напрыклад у Трэцякоўскай галерэі ў Маскве, у Ватыканскім музеі, у музеях Дрэздэна і Ратэрдама. Цяпер побач гэтых музеяў можна назваць і Музей малой айчыны ў Студзіводах. Карціны перадала сям'я Закшэўскіх, прадстаўнікі якой удзельнічалі ў канферэнцыі. Сам Уладзімір Закшэўскі быў прадстаўніком рускамоўнай інтэлігенцыі і жыў у Бельску ў 1927-1941 гадах, але і пасля наведваў горад, з якім зжыўся. Аб мастаку і сям'і Закшэўскіх расказаў у дакладзе і ў размове на чыстай расійскай мове брат жывапісца Ігар Закшэўскі з Варшавы. Прыбыў у Студзіводы і сын мастака, Владзімеж Закшэўскі, які таксама з'яўляецца жывапісцам вядомым у Польшчы і ЗША, дзе доўга пражываў.

— Чаму ж у Бельску не ўратаваць іншыя старыя дамы, помнікі нашай гісторыі, ад знішчэння? Але для гэтага патрэбнае заангажаванне ўлад. Яшчэ ёсць у Бельску каля 30 дамоў з XIX стагоддзя і дом Астасевічаў з XVIII стагоддзя, — сказаў Дарафей Фіёнік.

У час канферэнцыі з дакладамі выступілі Генадзь Семянчук з Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта, які расказаў пра сацыятаграфію Бельска-Падляшкага ў XIX — пачатку XX стагод-

дзяў, Альбіна Семянчук, таксама з Гродна, распавяла пра рукапісную спадчыну даследчыка гісторыі Бельска-Падляшкага прафесара Язэпа Ярашэвіча, якая знаходзіцца ў архівах Ягелонскай бібліятэкі, і перадала Студзіводскаму музею ксеракопіі часткі гэтай спадчыны. Дарафей Фіёнік гаварыў пра царкоўную гісторыю былога кармеліцкага касцёла ў Бельску, Тамаш Суліма з Бельска-Падляшкага распавёў пра „Летапіс Міхайлаўскай царквы”, які з'яўляецца добрай крыніцай для дас-

ледавання гісторыі Царквы ў Бельску і самога горада. Іаанна Тамальская з Беластока гаварыла пра сакральныя аб'екты Бельска на аснове візітацыйных дакументаў XIX стагоддзя, а Людміла Антыховіч-Вальнец, ураджэнка Бельска, жыхарка вёскі Русіно каля Баранавіч, расказала пра мяшчанскую генеалогію роду Антыховічаў. Генадзь Семянчук і Іна Соркіна з Гродна гаварылі пра асвету, культуру і жыдоўскае грамадства Бельска-Падляшкага ў XIX і пачатку XX стагоддзя. Аляксандр Сявелька і Юлія Сявелька расказалі пра праваслаўны і каталіцкі клір Бельска ў XIX і пачатку XX стагоддзяў, Сяргей Токць з Гродна — пра самакіраванне ў Бельску ў 1860-1915 гадах, а Сяргей Піваварчык (усе з Гродна) — пра Бельск-Падляшкі ў пачатку I сусветнай вайны. Кожны даклад быў на свой спосаб важны, бо кранаў гісторыю Бельска-Падляшкага, якая яшчэ слаба даследаваная.

— Наша канферэнцыя паказала нармальнасць Бельска ў XIX стагоддзі, бо гэты перыяд часта даследуецца ў Польшчы ў катэгорыі змагання за вызваленне з-пад панавання Расіі, — заявіў Дарафей Фіёнік. — Мы плануем ладзіць навуковыя канферэнцыі на тэму Бельска штогод. Восень — добры перыяд для такіх сустрэч. Сістэматычнасць іх арганізавання павінна мабілізаваць даследчыкаў мінулага Бельска да больш актыўнай работы.

Вяртанне да штодзённасці

Калі я выбіраўся ў санаторый у Цехацінак падмацаваць здароўе, паштальён прынёс зборнік „Полымя роднае” з прысвячэннем аўтара Уладзіміра Гайдуга. Шчырае дзякуй Міры Лукшы за дасланы зборнік. Не менш шчырае дзякуй перш за ўсё належыцца аўтару за вершы, якія з’явіліся ў грамадскай прасторы, ці, як піша Ганна Кандраціук, у „цэлым беларускім анклаве Падляшша”. „Добра, што не залягаюць яны ў тоўстых сшытках у глыбокіх шуфлядах.

Калі я пад канец кастрычніка вярнуўся з санаторыя дахаты, з паштовай скрынкі высыпалася карэспандэнцыя, у тым ліку гурба не прачытаных „Ніў”, з багатай інфармацыяй пра розныя падзеі і жыццё беларусаў Беларускай часткі. Выезд на лячэнне перарваў мой тыднёвы цыкл жыцця, да якога чалавек прывыкае з часам, тым болей у маім узросце. Раптам няма „Нівы”, якая павінна з’явіцца ў панядзелак, найдалей у аўторак, няма сустрэч з унукамі, няма пастаянных кантактаў з сябрамі ў нашым любімым кутку кафэйкі ў Крывым доміку ў Сопаче. Затое ў санаторыі ад рання да адвечора трэба было бегаць па розных кабінетах, у якіх аздараўленчы працэдуры ставілі на ногі нават тых, якім цяжка было дабрацца па лесвіцы ў сталовую.

Цехацінак — невялікі курортны горад, размешчаны недалёка ад Віслы, з добраўпарадкаванымі паркамі і вуліцамі. Поўнаасцю спрыватызаваныя дваццаць санаторыяў прыцягваюць хворых, перш за ўсё пенсіянераў і пенсіянерак, жадаючых падмацаваць сваё здароўе.

Не спадзяваўся я, што далёка ад нашай праваслаўнай Беларускай часткі сустраму маленькую, узведзеную ў 1894 годзе царкоўку св. Міхала Арханёла, у якой багажарства адбываецца ў кожнай чацвер і нядзелю на старажытнацаркоўнай і польскай мовах. Моляцца ў ёй не толькі праваслаўныя, але і католікі.

Аднак добры час аздараўленчых працэдур і санаторнага жыцця мінуў. Трэба было вяртацца да штодзённасці з усімі яе радасцямі і клопатамі. Хоць падмацаваны рознымі масажамі і кардыялагічнай гімнастыкай, вяртаўся я, як ніколі, прастуджаны, паколькі надвор’е ў палове кастрычніка раптоўна пахаладзела. А тут, значыць у Гданьску, Лена Глагоўская з Алінай Круцэль на „VIII Dni Mniejszości Narodowych” прыгатавалі „Гданьскія біяграфіі”. Нягледзячы на моцны кашаль, мне ўдалося паслухаць песень Дануты Станкевіч у музычным спектаклі „Бляск” (прадстаўлялі юрэйскую меншасць) і вакальнага дуэта Іаанна Чабан і Галена Пухальска з калектыву „Зараніца” з Крынак (беларуская меншасць). Як штогод, дзякуючы ўладам горада Гданьска, меншасці, якія працяваюць на Балтыйскім узбярэжжы — немцы, літоўцы, украінцы, татары, беларусы і юрэй наогул кастрычніку маюць сваё свята „Гданьскія біяграфіі”.

Міхась КУПТЭЛЬ

СПАЧУВАННЕ

Марыі Хлябіч з Рыбакоў
і яе сваякам словы спачування
з прычыны напатакаўшага яе гора
— смерці мужа

Аляксандра Хлябіча,
які памёр на 73 годзе жыцця,

выказваюць жыхары вёскі
Рыбакі і знаёмыя.

Да канца лістапада мае ўзнікнуць Карта культуры для Беларусі. Апынуўся б у ёй запіс аб стварэнні г.зв. групы партнёрства для гэтай краіны, абаліраючыся на няўрадавыя арганізацыі. У Карце мелі б маркіравацца спадзяванні ў адносінах да ўрадаў дзяржаў Усходняга партнёрства і Еўрасаюза ў галіне будавання адносін з Беларуссю ў культурным плане. Гэта адна з рэкамендацый, выпрацаваных у час трохдзённага першага Кангрэса культуры УП, які праводзіўся ў Любліне.

Як мы ўжо пісалі тыдзень таму, у люблінскім Кангрэсе (21-23 кастрычніка) удзельнічала каля 300 дзеячаў культуры, мастакоў, самаўрадаўцаў, прадстаўнікоў акадэмічных асяроддзяў, няўрадавых арганізацый і журналістаў з краін ахопленых еўрасаюзнай праграмай УП (Арменія, Азербайджан, Беларусь, Грузія, Малдова і Украіна) ды з некаторых краін ЕС і Расіі. Працавалі яны ў некалькіх рабочых групах, у якіх м.інш. шукалі вырашэнняў дзеля ўзмацнення супрацоўніцтва ў галіне культуры. Дыскусіі праходзілі вакол чатырох тэм: „Культура дзеля прагрэсу”, „Культура дзеля адукацыі”, „Культура дзеля арганізацыі і незалежнасці”, „Культура дзеля суіснавання”. Сярод рэкамендацый, па-за Картай культуры для Беларусі, апынуліся: стварэнне платформы (сеціва) культурнага супрацоўніцтва УП, якая мае служыць абмену інфармацыяй, ідэямі, вядзенню супольных культурных праектаў мастакоў і менеджараў культуры з краін УП і ЕС. Мае таксама ўзнікнуць карта культуры УП, якая паказвала б месцы, установы і мастакоў ахопленых Партнёрствам. Заданнем удзельнікам Кангрэса павінна быць стварэнне механізмаў празрыстасці ў фінансаванні культуры, якія далі б магчымасць нівеліроўкі бюракратычных бар’ераў і супрацьдзеючых карупцыі. Меў бы быць створаны спецыяльны фонд УП, які б садзейнічаў развіццю культурнага супрацоўніцтва ў яго рамках. Апрача таго м.інш. пастулявалася ўвядзенне культурнай адукацыі ва ўсе тыпы школ, м.інш. адукацыйных у дакладных навуках.

— Мы прынялі, што УП з’яўляецца таксама праектам ідэі салідарнасці, узаемнай падтрымкі. Калі камусьці цяжка, ён у горшай сітуацыі, трэба яго падтрымліваць, — сказаў менеджар культуры Павел Пракоп, мадэратар дыскусійнай групы „Шлях да прагрэсу”.

У час Кангрэса віцэ-міністр замежных спраў Польшчы Кшыштаф Станоўскі (адыходзячы; адказны да гэтага часу ў МЗС за прагрэсіўнае супрацоўніцтва) пераконваў:

— Сёння патрабуем новых інструментаў на конт суседскага дыялогу. Можна быць ім Еўрапейскі фонд дзеля дэмакратыі. Сутнасцю УП з’яўляецца дыялог і ўзаемае паразуменне.

Пасля ў размовы з „Нівай” тлумачыў: — УП з’яўляецца задумай дзеля пошукаў кансенсусу, спробай перанясення такога дыялогу на 27 краін УС і 6 краін УП. Пытанне культуры, палітычнай культуры — асноўнае пытанне ў УП. Калі не ўдаецца нам гаварыць адным голасам аб грамадскіх і палітычных справах з прэзідэнтам Лукашэнкам, дык гэта таму, што раздзяляе нас агромная прорва ў абсягу культуры. У тым, як разумеем свет. Для нас, на гэтым баку, цяжка сабе ўявіць, каб у дзень прэзідэнцкіх выбараў пабіць і арыштаваць большасць кандыдатаў на прэзідэнта. Гэта пытанне палітычнай культуры.

Тэкст і фота Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

Люблін адчыняе браму (2)

Віцэ-міністр замежных спраў Польшчы Кшыштаф Станоўскі (сам родам з Любліна)

І дадаў:

— Ад студзеня Польшча стараецца давесці да заснавання Еўрапейскага фонду дзеля дэмакратыі, інструмента, які супольна ад імя ўсіх членскіх краін па-першае гнутка будзе падтрымліваць плюралізм і дэмакратыю ў краінах, якія не з’яўляюцца дэмакратычнымі. Па-другое, будзе падтрымліваць гэтыя грамадствы, якія ўступілі на шлях перамен. У другім выпадку ёсць гэта, напрыклад, Грузія, у апошні час, напрыклад, Малдова і Туніс. Яны патрабуюць у істотнай ступені супольнай, еўрапейскай падтрымкі. Трэба ім дапамагчы, бо інакш рэформы могуць ім не ўдацца. Гэты інструмент як для ўсходняга, так і паўднёвага суседства ЕС і далей, хаця б для Бірмы і іншых месцаў, дзе людзі ў сапраўднай патрэбе.

У рамках дыскусіі Кшыштаф Чыжэўскі, старшыня Праграмаўнай рады Кангрэса, спрэчна засяродзіў:

— У Еўропе мы не патрапім стварыць супольнай культурнай прасторы. Адсюль павінен выйсці сігнал, што ў гэтым кантэксце цяперашнія межы штучныя. Скандалам з’яўляецца тое, што 90% сродкаў ЕС ідзе на нацыянальныя фестывалі, на прэзентацыю нацыянальных культур у Еўропе. Існуе разуменне, што культура гэта пытанне нацыянальных дзяржаў. Не можам гэтым абмяжоўвацца. Культура можа шукаць незалежнасці шляхам пошуку кантакту з лакальнымі грамадствамі.

Андрэй Хадановіч, паэт і старшыня беларускага ПЭН-цэнтра (прэстыжная сусветная літаратурная арганізацыя) успамінаў аб ролі беларускіх удзельнікаў Кангрэса (былі тут прадстаўнікі незалежнай беларускай культуры):

— Беларусь патрабуе вядучых, амбасадараў, якія ўмеюць гаварыць аб стэрэатыпах беларускай культуры. Мы гэтымі амбасадарамі культуры з’яўляемся тут, але нас лічаць агентамі Захаду ў Беларусі. Ведаем можа адну з гэтых апошніх пяці краін УП на ўзроўні палітыкі, ды хочам пазнаёміцца з усімі на ўзроўні сустрэч з паэтамі ці пісьменнікамі.

Шмат эмоцый выклікала выказванне Ірыны Магдыш з Украіны, культу-

разнаўцы, менеджара культуры, перакладчыцы і журналісткі. Яна рытарычна пыталася, выклікаючы воплескі:

— Чаму УП не дзейнічае? Няма ў ім галоўнага элемента, звязанага з чалавечым капіталам. Няма чалавека. Ёсць бяспека, энергетыка, адкрытае грамадства. Які ёсць сэнс у тым, каб даваць грошы на адукацыю чыноўніка, калі на яго месца хутка прыходзіць некампетэнтны чыноўнік. 90% грошай УП ідзе на міністэрствы, чыноўнікаў і да г.п. УП гэта кашметыка і ў сапраўднасці мана.

Агата Этмановіч, менеджарка мастацтва з Лодзі: „У рамках УП неабходным з’яўляецца дзеянне на пазачыноўніцкім абшары”.

Лешак Напёнтак, дырэктар па справах міжнароднага супрацоўніцтва з варшаўскай Управы горада: „Ад будучага года ўводзім пілатажную праграму дагэту супрацоўніцтва, якая ахоплівае нашы пабрацімскія гарады на абшары УП. Ахоплівае яна стыпендыі, майстар-класы, адукацыю, канферэнцыі і г.д.”.

Вільям Голістэр з Прагі, які займаецца культурным праектам „Транскаўказія”: „Патрабуем партнёраў, з якімі будзем дзяліць гранты. Адною з галоўных праблем з’яўляецца праблема з атрыманнем віз”.

Зараз пасля Олэксандр Буцэнка, дырэктар Цэнтра „Дэмакратыя праз культуру” з Кіева дакінуў: „Неабходна працягваць прадачу лібералізацыю візавай палітыкі ў адносінах да грамадзян краін УП”.

Аўстрыец Зігфрыд Вэбер, аўтар культурных праектаў, звязаных з паўднёвым Каўказам: „Паміж краінамі ЕС і УП існуюць вялікія канцэптואльныя разыходжанні, напрыклад, на конт паняцця салідарнасці. Мусім прыняць пад увагу вялікія адрозненні звязаныя са спосабамі фінансавання культуры”.

Іншыя ўдзельнікі звярталі ўвагу на неабходнасць „перакладу” мовы культурных праектаў на мову брусельскай бюракратыі, недахоп у краінах УП прафесіяналаў і менеджараў культуры ў заходнім разуменні, а затым патрэбу заснавання „брацкіх прадзюсерскіх ініцыятыў”.

(працяг будзе)

Калі чалавек залезе ў сярэдзіну валынскай маршруткі, машынальна хоча перажагнацца.

Так падзейнічала на мяне духоўная галерэя, якую шафёр размясціў на прадняй шыбе. У самым цэнтры красавалася блакітная латка з адбіткам залатой Ступені Божай Маці, абшытай па берагах залатымі фрэндзілкамі. Ідэнтэчныя, хоць напалову меншыя ступені, знаходзіліся ў правым і левым баках акіна. Побач святых абярагаў я налічыла яшчэ трох Міколаў Цудатворцаў, іконкі Божай Маці, мініяцюрныя трышцікі Святых Пачаеўскіх, іконкі св. князёў Уладзіміра і Данілы, жоўты сцяжок Украіны, мініяцюрны трызуб ды вянок са штучных ружаў і незабудак...

У падобных дэкарах чалавек думае адно пра свае грахі і правіны. І чакае напеваў анельскага хору або народнай класікі. Наш шафёр уключыў блатныя рамансы пра бандытаў і сентыментальных зладзеяў, якія, запертыя дзесьці ў лютай Сібіры, дзіка засумавалі па маме або *дзяўчонцы*...

Здаецца, ніхто не здзіўляўся дзіўнаму спалучэнню абраза і слова, значыць, духоўнай галерэі і турэмных песень. Расейскія блатныя рэпертуар, у асалоджаным варыянце поп, поўнаасцю заваяваў украінскія маршруткі, аўтобусы і базары. Адчувалася, што ён у модзе. Руская мова, рэдкая і нежаданая на Валыні, прабівалася яшчэ ў прыватных гутарках праз мабількі, якімі карысталіся тут старэчы і маладыя. На развітанне, у той момант, калі палякі кажучь: *Па, na!*, украінцы гаварылі: *Ну всё! Ну давай!*

* * *

На Украіну вярнулася я пасля пяцігадовага перапынку, каб пабачыць, як памяніліся знаёмыя месцы і людзі. Мяжу ў Дарагуску-Ягадзіне мы перасяклі амаль плаўна, цягам пятнаццаці хвілін. Памежныя службы не паграбавалі запаўняць эміграцыйны лісток і не пыталі пра мэту падарожжа. Пасля прывітаў сам Віктар Януковіч. Кіраўнік дзяржавы спазіраў з рэкламнага шчыта як добры дзядзька і зычыў прыемнай пабыўкі. Пад нагамі слалася новае асфальтнае палатно, з новымі брукаванымі абочынамі і ўпарадкаванымі равамі. Уражвала таксама вялікая колькасць новых аўтазаправак з кіёскамі і чыстымі туалетамі. Каб не бяздомныя, замораныя сабакі, чалавек падумаў бы, што ён у Еўропе...

— І каб яшчэ хто нашы аблагі абсеяў, дык можна думаць, што мы ўжо другая Швейцарыя, — кінуў на лятку Міша, той ад парадаў „як адвучыць жонку курыць”...

Увагу прыцягваў герб Валыні: белы крыж на чырвоным полі. Калі пра аблагі, то яны тут былі ўжо ў 2003 годзе, калі першы раз гэтай самай дарогай я ехала ў Луцк. І далей ляжаць яны абапал пяцідзесяцікіламетровай трасы, ад мяжы па сам Ковель.

На аўтавакале ў Луцку таксама нішто не памянлася. У натоўпе круціліся дзелавітыя таксісты і сціпаным голасам пыталі: *Куда едем?* Яны адразу хапаліся за багаж і даказвалі, што ў патрэбны вам бок няма дзяржаўнага транспарту. Ніхто з мясцовых не купляў квіткаў у касе. Пра ўсё вырашаў шафёр аўтобуса. Ён дазваляў сесці ў сярэдзіну, а пасля заходзіў ў салон і з кожнай галавы касіў суму. З рукі ў руку. Без ніякіх білетаў, рахункаў. Мы з Д. як адзіныя набылі білеты ў касе (пераплацілі дзве грыўні, значыць, 0,25 \$), таму нас пасадзілі на першых месцах, побач кіроўцы. Я зноў магла любавалася духоўнай галерэяй. У гэтым аўтобусе таксама віселі Святлыя Ступакі, Міколы Цудатворцы і Багародзіцы. Тут яшчэ быў абразок Езуса Міласэрнага

■ Ганна КАНДРАЦЮК

Белы конь

і нелегальныя папяросткі (2)

і здымак маладога Тараса Шаўчэнкі. Пасля, калі ў дарозе дзесьці між Дубнам і Крамянцом дасеўся лысы малоец з арліным носам, адзеты з галавы да ног у скураныя апранахі, я пачала мроць пра запарожскіх казакоў...

* * *

— *Куда едем?* — нехта тузануў мяне за рукаў.

Казік, энергічны дзядок, спытаў, дзе будзем начаваць. Калі што — можна і ў яго хаце. І адразу прапанаваў: *Mówcie po polsku, ja wszystko rozumię...*

Крамянец у восем гадзін вечара напамінаў спартовы стадыён, атулены стромкімі горамамі з тэрасамі, пазначанымі святлом дамоў і прадпрыемстваў. На рынку, дзе спыніўся наш аўтобус, панавала нервовая мітусня. Казік круціўся паміж гру-

вёў на прыступкі, дзе гарэла лямпа. Там памянў доллары і еўра на грыўні, даў здачу і высветліў абмененую суму на свайм калькулятары, быццам выпісваў фактуру. Наш дзядок услужна падзякаваў валютчыку і папрасіў у яго прабачэння за клопат. Ігар паціснуў яму руку і вясёла дадаў: *Люблю дапамаць людзям!*

* * *

Калі сустракаю мясцовых палякаў за ўсходняй мяжой, мяне апаноўвае пачуццё жаху. Найперш, з-за іх даверу, якім абдароўваюць на хаду грамадзян Польшчы. Калі ў цемры мы чакалі валютчыка, Казік распавёў пра сямейную трагедыю часоў другой сусветнай вайны. Як у іх хату ўварваліся бандэраўцы і на яго вачах пабілі маці і дваццацігадовую сяст-

■ Падобныя духоўныя галерэі сустраем у Грузіі

памі дзелавітых мужчын, якія прапанавалі таксі, танцы, начлег... Нягледзячы на нашы амбіцыі (мы імкнуліся гаварыць па-ўкраінску), дзядок, не пытаючы пра нішто, палчыў нас палячкамі з крыві і косці і ганаровымі мужамі даверу. І ад душы хацеў дапамагчы.

— Падкажыце, дзе можна ў вас памяняць валюту? — спыталі мы.

— Пайшлі! — загадаў энергічна Казік. Сем хвілін пазней мы стаялі ў цёмным завулку, побач шэрай мураванкі з высокай брамай. На панадворку брахаў дварняк. Казік загрузкатаў у акно...

Пасля працяглай серыі кулаком у шыбу зашавяліліся фіранкі і пачуўся бурклівы жаночы голас:

— *Які там чорт?!*

Наш дзядок услужліва папрасіў вылікаць Ігара...

Адчакаўшы яшчэ хвілін сем, да нас выйшаў хлапец у спартовым касцюме і пластыкавых лапцях на голую нагу. У правай руцэ трымаў кулёк з грашыма, у другой масіўны калькулятар. Ігар прагнаў у глыб панадворка сабаку і па-

ру, пасля павезлі ў лес, застрэлілі. Траўма па сённяшні дзень не дае спакойна жыць. Польскую мову і нацыянальную свядомасць зьбіраю дзякуючы касцёлу...

Дзядок паспяхова перайшоў экзамен на карту паляка, хоць адно пытанне збіла яго з панталыку. Спыталі пра польскіх спартсменаў, а ён не ведаў, бо спортам ніколі не займаўся і не цікавіўся. Затое ведаў калі і дзе ўзнік польскі гімн і герб. І што ў іх Крамянец нарадзіўся славуце Юліюш Славацкі.

Казік павёў рукой па рассветленых тэрасах і паказаў, у якім баку знаходзіцца сімвалічная магіла маці паэта, патомнай армянкі Саламеі Янушэўскай Славацкай *secundo voto* Бекю.

Калі мы залазілі ў чарговую маршрутку, Казік, нечакана, пахваліў нас за веданне ўкраінскай мовы...

— Мая дачка і ўнучкі не хочуць гаварыць па-польску, — заявіў з нехаваным расчараваннем. — Дачка нават экзамену на карту паляка не прайшла. Кажы, што ёй бліжэй у Маскву, чым у Варшаву...

(Працяг будзе)

Дзень сеньёра

22 кастрычніка ў Гмінным цэнтры культуры ў Чаромсе адзначылі Дзень сеньёра. Арганізатарам мерапрыемства быў Гмінны асяродак сацыяльнай дапамогі, а святочны пачастунак падрыхтавалі працаўнікі гэтай установы пры дапамозе членаў Польскага саюза пенсіянераў і інвалідаў. У імпрэзе ўдзельнічала шматлікае кола сеньёраў з усяе гміны. Урачыстасць удастоілі воіт гміны Юрый Шыкула, старшыня Рады гміны Надзея Суліма, настояцель Чаромхаўскага праваслаўнага прыхода а. Юрый Пліс і старшыня мясцовага гуртка Польскага саюза пенсіянераў Юзаф Дубковіч. З прывітальным словам выступіў воіт Юрый Шыкула, які напамінуў аб традыцыі святкаванняў Дня сеньёра ў сусветным маштабе і павіншаваў юбіляраў са святам ды пажадаў ім моцнага здароўя і самых лепшых поспехаў у сямейным жыцці. Да гэтых віншаванняў далучыўся старшыня гуртка пенсіянераў Юзаф Дубковіч, затым

музыканты з Тапаркоў супольна з гасцямі праспявалі „Сто лят” і „Многа лета”. Пачастунак пачаўся пасля супольнай малітвы, якую пачаў а. Юрый Пліс. Былі бутэрброды з вяндулінай, шмат пячэння, салодкасцей, фруктаў і напоў. Упершыню на такой імпрэзе не хапіла шампанскага для тостаў. Гэтым „прысмакам” удзельнікі вымушаны былі забяспечыцца самі. Але не паўплывала гэта на сямейную, сяброўскую атмосферу, якая спадарожнічала ў зале ў час святочнай сустрэчы. Вясёла гулялі сеньёры ў такт дыскаполавай музыкі з беларускім акцэнтам. Задбалі пра гэта хлопцы з Тапаркоў, якіх гміна чарговы раз запрасіла на імпрэзу. Былі і песні пры застоллі ў час перапынку. Запявалі былі пенсіянеры з Баброўкі, якім дапамагалі любіцелі песні з залы. Я пакідаў забаву пасля сямнаццаці гадзін у бадзёрым настроі, бо кампаньёны па застоллі з вёскі Чаромхі аказаліся адным дружным і жыццерадасным калектывам. Больш такіх сустрэч усім пенсіянерам і арганізатарам у Чаромхаўскай гміне жадае ніжэйпадпісаны

Уладзімір СІДАРУК

АБ'ЯВЫ

Запрашаем у Чыжы

XVIII Асеннія сустрэчы з беларускім фальклорам

пачнуцца ў нядзелю
6 лістапада ў 14:00
у вясковай святліцы ў Чыжах.

Выступяць „Метро” з Гайнаўкі, „Арт-Пронар” з Нарвы, „Жэмэрва” з Бельска, „Калінка” з Беластока, „Гармонь” з Ласінкі, „Ручаёк” з Белавежы і калектывы з Чыжоўскай гміны: „Чыжыяне”, „Незабудкі” і „Збучанкі”.

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

З р к а

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Калі мы ехалі на спектакль у Тымянку і Машчону-Панскую, па даро-зе пабачылі ўказальнік: Клюковічы. Гэтая мясцовасць выступае ў спектаклі *Ой даўно-даўно*.

Родам з Клюковіч продкі бела-стоцкай ліцэісткі Олі Мазурук. Оля апавядае як яе дзед Рыгор і бабуля Аляксандра пазнаёміліся ў Берасці. Да вайны гэты горад быў цэнтрам Паўднёвага Падляшша. Бабуля паходзіла з вядомага роду свяшчэннікаў. Пад яе ўплывам дзед закончыў Жыровіцкую духоўную семінарыю і стаў бацюшкам. Іх жыццёвы выбар не быў лёгкі. Пасля вайны сям'я апынулася ў межах БССР, дзе адбываўся жорсткі рэлігійны пераслед. Шмат гадоў бацюшка Рыгор служыў у Ляхавічах на Палессі. Толькі ў 1958 годзе, пасля доўгіх старанняў, сям'я Мазурукоў пашанцавала вярнуцца на бацькаў-шчыну, у Клюковічы (пазней пераехалі жыць у Бельск).

Вось у Тымянцы і Машчонай-Панскай, дзе ў нядзелю 30 кастрычніка выступалі нашы ліцэісты з аб'яднання АБ-БА, гісторыя святарскай сям'і Мазурукоў быццам вярнулася на сваё месца. У час, калі ішоў расказ, па зале пайшоў шумок, жывая хваля зацікаўлення. Людзі глядзелі на сябе, быццам шукалі слоў паяснення, бо ж Клюковічы — адсюль недалёка. Ды і пра сям'ю Мазурукоў многія чулі, часам нехта са старажылаў успамінаў іх...

Пра тое як „Падляшскія хронікі” захапляюць нашых людзей, мы пісалі шмат.

„Гэта праўда! Так было!” — кажуць

Вершы Віктара Шведа

Няздзейсненая мара

Муж з жонкаю едуць скорым
У адпачынак на мора.

— Мару, каб хоць на хвіліну
Паявілася тут наша піяніна.

Здзіўлены надта муж Лёня:

— Навошта піяніна ў вагоне?

Адказвае жонка на гэта:

— Асталіся на ім нашы білеты.

Ці ўмееш плаваць?

Запыталіся Вацава:

— Ці ты ўмееш ужо плаваць?

Хлопец адказаў: — Я, хіба,

Ужо плаваю як рыба.

— Хіба брэшаш, бамбіза,

Няма ж ракі паблізу.

Навучыўся плаваць дзе?

— Дык вядома, у вадзе!

Оля Мазурук
са здымкам
родных

У Машчонай-Панскай

У Тымянцы

людзі. Яны шчаслівыя і ўзрушаныя. І здзіўленыя, што моладзь размаўляе яшчэ па-свойму!

Спектакль, які паказаў ўжо семнаццаць разоў, дапамагае самім акцёрам. Пасля выступлення ў Тымянцы мы спыталі Олю Мазурук пра яе раней-

шую сувязь з гэтым куточкам зямлі.

— Прызнаюся, я тут першы раз.

Гэта дзякуючы спектаклю я даведалася пра свае сувязі з Клюковічамі, — кажа Оля. — Раней гэта быццам да мяне не даходзіла, не кранала. Моладзь майго пакалення гаворыць ад-

но пра вялікія гарады, такія як Варшава ці Лондан, дзе варта паехаць вучыцца або з'ехаць у эміграцыю. Сёння я адчуваю сябе тут дзіўна і адначасова добра. Цешуся, што дзякуючы спектаклю я прыехала на зямлю, дзе нарадзіўся мой дзед і дзе жылі прадзед з прабабуляй.

У Тымянцы і Машчонай-Панскай прыйшлі амаль усе жыхары вёсак. Яны вельмі жыва рэагавалі на паасобныя фрагменты пастаноўкі і не шкадавалі апладысмантаў. Часам выказванні герояў прымалі як асабістыя словы. Калі Кася Бялькевіч закончыла расказ бабулі словамі: *Бо і я нэ брыдка дзівчына была!* — у святліцы адказалі:

— Бо ж і праўда! Што гожа, то гожа!

І песні, якія спявалі нашы акцёры, падхапілі ў зале і спявалі разам, як на якой сваяцкай гасціне. Словам, спявала душа і ўсе гаварылі добрыя словы акцёрам і іх апякункам Аліне Ваўранок і Барбары Пякарскай.

Фота і тэкст

Ганны КАНДРАЦЮК

PS. Усіх, хто жадае запрасіць тэатр, просім пісаць на адрас:

ab_ba@poczta.onet.eu

Янкава рукавічка

(казка для наймалодшых)

Выйшла бубуля ў сад, села на ўслончык і пачала вязаць унуку рукавічку.

Раніца была цёплая, ласкавая, грэла сонейка, пад страхой пішчэлі вераб'і, а ў траве бегаў коцік.

Апоўдні рукавічка была амаль гатовая.

Вязала бабуля, вязала, ды, седзячы, і заснула.
Коцік убачыў клубок у траве, скокнуў да яго, торкнуў лапкай раз-другі, клубок і закаціўся ў кусты.

А там Янка ляжаў.

— Псік! — прагнаў ён коціка. Потым падняў клубок і пачаў намотваць на яго нітку.

Матаў, матаў, а нітцы няма канца.

Бабуля прачнулася і пляснула ў далоні:

— Бацюхны мае! А дзе ж рукавічка?!

А ад рукавічкі адзін пальчык застаўся. Усю рукавічку Янка зноў на клубок пераматаў.

Васіль Хомчанка

Дапамога і помста

(афрыканская казка)

Кажуць, не пакідай бліжняга ў бядзе. А калі хочаш дапамагчы, рабі гэта разважна. Каб сабе не пашкодзіць і не наклікаць якой бяды...

Адзін чалавек сустрэў гадзюку, прыгнечаную агромністым валуном. Вуж вілься, сычэў і прасіў дапамогі:

— Дапамажы добры чалавечка выкараскацца з-пад каменя. А то ні рукой, ні нагой! Ужо два месяцы як ляжу на гэтай пустыні...

Доўга не думаўшы, чалавек падняў камень і выпусціў гадзюку на волю. А тая, замест падзякаваць, давай яго, кусаць!

— Што робиш?! — выпукнуў ашаламлены чалавек.

— Я згаладнеў, калі ляжаў пад валуном, — прасычэў здрадліва вуж. — Калі цябе не з’ем, памру.

— Ну, добра, — згадзіўся чалавек, але раней трэба табе даказаць права на такі ўчынак.

Яны пайшлі да разумнай гіены, каб тая рассудзіла іх справу. А тая, зноўхаўшы сабе карысць, падміргнула гадзюцы і кажа:

— Першы раз чую, каб чалавек ратаваў вужоў. Не можа такога быць у прыродзе. Лепш праглынуць манюку, як даказаць яшчэ яго права. Во які чалавек-невук!

— Пайшлі тады да найвышэйшага судзі, — прапанаваў чалавек. — Хай ён яшчэ канчаткова рассудзіць каму жыць, а каму згинуць.

Неўзабаве ўся тройка трапіла да мудрага шакала. Той выслушаў гісторыю, прыжмурывы вочы і кажа:

— Я не магу паверыць у такое: як можна ляжаць два месяцы ў адным

месцы, без руху...

На месцы шакал папрасіў чалавека, каб той назад абрынуў валун на хрыбет гадзюкі. Калі чалавек выканаў шакалаў загад і пачуў сыканне і стогн вужа, ён адразу кінуўся яго ратаваць.

— Не чапай, — крыкнуў шакал, — хай пацяргіць за ўсе ашуканствы і падман. Хай пасычэць, такая ў яго праца...

Пасля яны сталі азірацца і клікаць гіену. Але хітрыца дала драла яшчэ ў дарозе да валуна. Яна зноўхала і раскусіла план шакала і прадбачыла, што справа абвернецца не ў яе карысць.

ЗОРКА

Галерэя ЗОРКА

1. **Імя і прозвішча:** Агата Беразавец (ПШ у Нарве).
2. **Твой любімы прадмет:** беларуская мова.
3. **У жыцці хачу стаць:** спявачкай.
4. **У сяброў цаню:** шчырасць.
5. **Не люблю:** ляюты.
6. **Па-беларуску размаўляю:** з бабуляй і настаўніцай беларускай мовы.
7. **Кніжка, якая мяне захапіла:** пакуль няма ў мяне такой кніжкі.
8. **Падабаецца мне музыка:** дыскапола.
9. **Твае ўлюбёныя стравы:** галубцы, якія робіць бабуля.
10. **Твой любімы спосаб адпачынку:** чытаць кніжкі.
11. **Калі дарасту, хачу жыць:** у Ласіцы, бо там мая сям’я.

Фота Ганны Кандраціюк

Музыка з кайфам

Новая душа гурту „RIMA”

Фота Ілены КАРПЮК

Чым больш канцэртаў, тым больш энергіі! Гэта можа не тычыцца рамеснікаў, якія на працягу тыдня граюць на пару канцэртаў, але напэўна адносіцца да тых, якія граюць для прыемнасці, у свабодны час. У ліку такіх гуртоў — гарадоцкая „RIMA”. Відаць, што безумоўна выступы перад публікай мабілізуюць і радуюць саміх музыकाў.

„RIMA” ў апошні час страціла імпэт. Можна гады крыху стамілі гурт... Але заўсёды можна разлічваць на сяброў! Адам „Джуэва” Юзэфовіч, самы блізкі гурту чалавек, пастараўся за грошы запісаць акустычны альбом. Можна сказаць, што гэта выдатнае падвядзенне так інтэнаўнага і паспяховага перыяду працы. Калі з’явілася інфармацыя пра магчымасць запісу альбома, гурт выстартваў да працы. Першыя месяцы рэмаўцы сустракаліся ў рэпетыцыйнай кропцы, рыхтуючы новыя аранжыроўкі. Спецыфіка акустычнага матэрыялу запатрабавала нейкага эксперыменту, таму, напрыклад, апрача Андрэя Гжэся на бубнах, на гадзючковых перкуісінных інструментах іграе Эва Васілейская-Савіцкая. Выдатна гадзе гэта характару новай праграме. Змена наступіла таксама сярод гітарыстаў. У акустычным праекце не бачым сольнага гітарыста, Ігара Самойліка. Заступіў яго класічны гітарыст Марк Ярош, вядомы падляшскім слухачам супрацоўніцтвам з Алегам Кабзаром. Ад спалучэння энергіі новых інструменталістаў падаецца, што слухаем акустычных гуртоў з поўдня Еўропы і ў гэтым напэўна вялікая вартасць новай працы гурту. Вядома, што і пастаянныя сябры гурту не стаяць на месцы. Мар-

цін Кохановіч і Андрэй Гжэсь ужо шэсць гадоў эксперыментуюць з акустыкай у гурце „Lobfriends” і гэты вопыт напэўна не без значэння. Характару эласці гадуюць басіст Марк Ярош і вакаліст Андрэй Паплаўскі, якія адчувальна наймацней засталіся ў рок-традыцыі гурту, бо ўсё разам вельмі эфектыўнае.

Прэм’ера праекта адбылася ў час фестывалю „Бардаўская восень” у Бельску-Падляшскім 21 кастрычніка 2011 года. Не абмінула тады музыкаў вялікае хваляванне, што і знайшло крыху адлюстраванне ў самім выступе. Намнога лепш было ў чарговы раз, калі праект прэзентаваўся пару гэзён пазней у Ваяводскім асяродку анімацыі культуры. А калі ўжо будзе альбом... напэўна пагутарым і пра працу, і пра адчуванні, і пра будучыню гурту „RIMA”.
i_basovka@o2.pl

Конкурс пра восень (6)

Прывітанне сябры! У нас працяг восеньскага конкурсу. Сярод прапанаваных варыянтаў пазначце правільныя адказы. Разам з адказамі, калі ласка, пазначце нумар конкурсу:

1. Якое народнае свята, звязанае з памінаннем продкаў, адзначаем на зломе кастрычніка і лістапада:

- а) Куцця,
- б) Дзяды,
- в) Куст.

2. Як завецца народны абрад з пакежжа пазэіі і плачу, які ў гонар памерлых выконвалі пераважна жанчыны:

- а) Галашэнне,
- б) Галоканне,
- в) Гукаанне.

3. Як завецца нацыянальнае свята, прымеркаванае да Слуцкага збройнага чыну, якое адзначаем 27 лістапада:

- а) Дзень герояў,
- б) Дзень арміі,
- в) Дзень перамогі.

4. Як называецца дзівочы вакальны гурт, які дзейнічае у Гайнаўскім белліцэзі?

- а) Калінка,
- б) Маланка,
- в) Знічка.

Адказы дасылайце да 30 лістапада 2011 г. (на лепш па электроннай пошце на адрас „Зоркі”). Тут разыграем цікавыя ўзнагароды: беларускія кніжкі і гульні.

Адказ на Восеньскі конкурс № 4: 1 — в (14 кастрычніка), 2 — б (Сяргей Дубінскі), 3 — в (Яраслаў Кастыцэвіч), 4 — б (Іван Краскоўскі, 5 — б (залаты). Кніжку Віктара Шведа „Адплываем з Мора” выйгралі Каміль Барташэвіч з Тапіла, Магда Міхалевіч з Бельска-Падляскага. Віншуем!
ЗОРКА

Польска-беларуская крыжаванка № 45

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з накладеным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 41:

Лісце, поза, цуд, варан, порт, сайт, каштан, вока, яда, сто, рака. Ліцэй, кошт, сад, сак, паша, войт, яр, парта, торт, за, маналог.

Узнагароды, аўтаручкі, выйгралі Магдалена Ваўранюк, Вікторыя Артэмюк, Нікаліна Кучынская, Караліна Кавэцкая, Тамаш Мінкевіч, Юліта Ваўрасюк, Эва Авярчук, Дамініка Асташэўская, Віялета Белух, Дыяна Саўко з Бельска-Падляскага. Віншуем!

Grab	Zamiar	Ar			Moment	Choinka
		Burak			Sójka	
			Tam			
			Rosól			
Maż				Moze...		Zaba
	Wanna			Bandaż		Kokos
Wróbelek						
Jarzbinka						
		Kontakt				
Jan						
Napój						
				Wzrost		

Беларускі дом запрашае

Польскія парламентарыі, ідучы ці едучы па вуліцы Вейскай у Варшаве ў сеймавы ці сенацкі будынак, хочучы ці не мусяць мінуць камяніцу, на балконе якой лунае бел-чырво-на-белы сцяг. Тут пад адрасам Вейска 13/3 ад нядаўняга часу змяшчаецца Беларускі дом (інфармацыйны). Шэфст-вуе яму 29-гадовы беларус з Беларусі Алесь Зарэмбюк, цяпер студэнт журналістыкі (маркетынг і public relations) Варшаўскага ўніверсітэта, ад года прабываючы ў Польшчы, які вучыцца тут у рамках адукацыйнай праграмы Кастуся Каліноўскага, накіраванай маладым, „непакорным” беларусам. Беларускі дом гэта шэсць памяшканняў плюс кухня (агулам 160 кв. метраў).

З Алесем Зарэмбюком сустрэліся мы праз пару дзён пасля ўрачыстай інаўгурацыі дзейнасці Дома з удзелам м.інш. першага старшыні Вярхоўнага Савета РБ Станіслава Шушкевіча і пасля візіту ў ім пасла ЗША ў Польшчы.

„Ніва”: — Для чаго ўзнік Беларускі дом у Варшаве?

Алесь Зарэмбюк: — Для таго, каб аб’яднаць нашу беларускую дыяспару — гэтак званую „нову дыяспару”, людзей, якія пасяліліся тут у Польшчы па розных прычынах на працягу апошніх дваццаці, пятнаццаці, дзесяці ці пяці гадоў. Вельмі важна каб мы, беларусы, якія нават тут, у Варшаве, разбіты на групы, на асобныя асяродкі, былі разам, каб часцей спатыкаліся. Мы тут, у Варшаве, нават не адзначаем разам нацыянальныя святы. Бываюць акцыі, але калі гаварыць пра душэўную размову, выпечку пірагоў на Вялікдзень або пра супольныя калядкі для дзяцей — такога нічога няма. Варта аб’яднаць людзей, таму што запатрабаванне ў такім клубе было ўжо раней. А Дом, як установа, як неафіцыйная амбасада Беларусі ў Польшчы, у Варшаве — мусіць быць. Вельмі файна, што ўпершыню тут, недалёка канцэлярыі прэзідэнта і прэм’ера, залунаў наш сцяг. Тут праходзяць усе дэпутаты польскага парламента, яны гэта бачаць, яны гэта падтрымліваюць. Беларускі дом — гэта платформа для прадметнай дыскусіі паміж беларусамі. Адна мэта — аб’яднаць абсалютна розныя групы беларусаў, якія жывуць тут, у Польшчы, часова або стала, а другая рэч — гэта стварыць пляцоўку для прадметнай дыскусіі пра будучыню Беларусі. Пра тое, чым мы можам дапамагчы і што мы можам тут зрабіць для беларускай грамады ў Польшчы, у Варшаве, і для таго, каб нашым суродзічам, якія жывуць у Беларусі, было прасцей.

— А якую вялікую групу беларусаў хоча ахапіць сваёй апекай Дом? Ці ёсць статыстыкі, колькі ў Польшчы новых беларусаў, не жанамічных эмігрантаў, а звязаных з апазіцыяй, што з’ехалі на палітычных прычынах?

— Тыя, хто прыехаў у Польшчу, у Варшаву па палітычных прычынах — абсалютна меншасць. У памерах усёй беларускай грамады, якая жыве ў Варшаве, гэта вельмі нязначная, невялікая група. Я б не хацеў, каб Дом асацыявалі з палітыкай, гэта — грамадскі дом. Гэта неафіцыйная грамадская амбасада Беларусі ў Польшчы. Важна займацца не толькі дыскусіяй пра будучыню Беларусі і думаць чым ёй памагчы, значыць — дэмакратычным сілам, таксама вельмі важна гуртавацца разам, запрашаць вядомых беларусаў з лекцыямі, з выставамі. Дом будзе мастом паміж бе-

ларускім і польскім народамі. Мы спрадвечна жылі побач, разам, заўжды былі суседзямі. Беларуская дзяржаўная прапаганда на працягу ўжо многіх гадоў робіць з польскага народа народ-вораг. Дыктатару або аўтарытарнаму рэжыму заўжды трэба знайсці ворага. Адзін раз гэта Злучаныя Штаты Амерыкі з іх палітыкай і гегемоніяй, як кажуць лукашэнкаўскія сродкі масавай інфармацыі, другі раз, калі мае напружаныя стасункі з Расіяй — гэта Расія. Вельмі часта ворагам аб’яўляецца і Польшча — вось, палякі штосьці хочучы дрэннае зрабіць, зноў паставіць пад Мінскам мяжу за Стоўбцамі... Кожны разумны чалавек ведае, што гэта абсалютна немагчымае па аб’ектыўных і суб’ектыўных прычынах, ды і гэта нікому не трэба. Таму для нас вельмі важна паказаць багацце беларускай культуры, літаратуры, мастацтва з аднаго боку, а з другога паказаць, што мы тут, маючы Беларускі дом у Варшаве, падтрыманы польскім грамадствам — што ніхто супраць таго, каб тут вісеў наш сцяг, і ніхто супраць таго, каб мы тут дзейнічалі. Наадварот — польскае грамадства вельмі салідарнае з намі. Я не кажу пра палітыкаў або пра дзяржаўныя структуры, якія паводзяць сябе згодна з дзяржаўнай палітыкай. Я кажу пра звычайных людзей. Яны — вельмі шчырыя, і вельмі шмат дапамагаюць. І яшчэ адзін накірунак — дапамога беларусам, палітычным і непалітычным, якія сюды прыязджаюць, каб знайсці сябе тут, у Польшчы, каб рэалізаваць сябе. Я кажу не толькі пра навуковыя або стыпендыяльныя праграмы, як, напрыклад, праграма Кастуся Каліноўскага, па якой вялікая колькасць беларусаў можа працягваць адукацыю. Я кажу таксама пра навуковыя праграмы, дзе беларус можа атрымаць доктарскую ступень у Польшчы, і можа абсалютна даследаваць такую тэму, якая яму цікава. Калі яшчэ восем-дзесяць гадоў таму ў Польшчы нельга было абараніць дыплом пад назвай „Апошні дыктатар Еўропы”, то ў мінулым годзе такое ўжо было магчыма. І такі дыплом тут у Акадэміі мастацтваў быў абаронены. Мы ўжо дапамагам, па-першае, палітычным — гэта кансультацыйная дапамога, юрыдычная. Мы лічым, што павінны быць юрысты, якія ведаюць польскае і беларускае права, якія могуць быць экспертамі. Таксама хочам дапамагчы людзям, якія проста шукаюць кавалак хлеба. Памагам з працай для беларусаў. Я кажу тут пра г.зв. нізкую працу, менш аплачваную, не такую супер-важную, як, скажам, лекара. Хочам дапамагчы суродзічам, якія тут знаходзяцца легальна і не парушаюць законаў.

— А якія канкрэтныя культурныя праекты будзеце рэалізаваць?

— Яшчэ няма нейкіх канкрэтных акцый, але ёсць неабходнасць у тым. Не можна займацца толькі палітыкай і зманганем з рэжымам або дыялогам. Вельмі важна каб была яшчэ тая культурная састаўляючая. Маём вялікае памяшканне, і калі вядомыя фотажурналісты, такія як Адрэй Лянкевіч, Юлія Дарашкевіч ці Антон Матолька будуць не супраць каб паказаць тое, што адбываецца ў Беларусі, можна будзе іх паказаць. Можна гэта рабіць і на палітычную тэму, і непалітычную. Вось нядаўна ў галерэі „Захэнта” была беларуская выстава якая аказалася вельмі папулярнай. Ёсць зацікаўленасць у беларускім мастацтве. Калі запросім беларускіх пісьменнікаў, якіх яшчэ не пераклалі на польскую мову, будуць яны мець магчымасць атрымаць кантакты з польскімі калегамі і зацікавіць іх сваёй творчасцю. Гэтыя кантакты могуць спрыяць таму, каб і польскія літаратары былі перакладзены на беларускую мову. Зразумела, што мы сюды не можам запрасіць тэатр, але можам дапамагчы яму ў арганізацыі гастролі. Вельмі важна, каб адбываліся адукацыйныя мерапрыемствы і навуковыя канферэнцыі па Беларусі, якія будуць узмацняць сувязі паміж беларускімі і польскімі навуковымі асяродкамі. Тым больш што зараз ёсць магчымасць працягваць тут навучанне, атрымліваць стыпендыі. Некаторыя з нашых навукоўцаў маюць праблемы з тым, каб абараніцца, бо ў Беларусі Вышэйшая атэстацыйная камісія можа проста забараніць абараняцца. Павінны яны пакарыстацца магчымасцямі абароны ў Польшчы.

— А што гэта такое — Амбасада культуры?

— Гэта адна з арганізацый, якая знаходзіцца з намі ў Беларускім доме. Яны збіраюцца папулярна паказаць беларускую культуру ў Польшчы, у асноўным праз музычныя праекты, канцэрты беларускіх музыкаў.

— Культурны цэнтр Беларусі пры пасольстве РБ перанеслі з Беластока ў Варшаву. Як ваша дзейнасць маецца, асабліва ў сферы культуры, да дзейнасці афіцыйнай установы?

— Я ў мінулым годзе быў на фестывалі беларускай культуры ў Беластоку. І мне спадабалася. Існаванне КЦБ з аднаго боку добрая справа, але што тычыцца нас, мы не хочам мець аніякіх кантактаў з афіцыйнай амбасадай Беларусі. Мне здаецца, што ўсё роўна імі ставяцца больш палітычныя мэты, а не культурныя. Для нас вельмі важна знаёмства менавіта з беларускай культурай. Вельмі шмат у Беларусі таленавітых

творцаў, гуртоў, якія, на вялікі жаль, забароненыя, паколькі спяваюць актуальныя рэчы пра тое, што баліць беларускаму народу. І важна такім людзям рабіць прамоцыю, запрашаць іх, каб польскае грамадства, зацікаўленае беларускай культурай, бачыла сапраўдных беларускіх выканаўцаў, літаратараў, музыкаў. Мы за тое, каб Беларусь не русіфікавалася. Кантакты з КЦБ немагчымы таксама і па той прычыне, што гэта самастойныя людзі, яны робяць усё па загадах зверху.

— А якая роля прысутнага тут на адкрыцці Станіслава Шушкевіча?

— Станіслаў Шушкевіч з’яўляецца адным з вядомых, знакавых беларусаў, першы кіраўнік Беларусі. Прызнаўся, што ён даўно марыў пра тое, каб штосьці такое паўстала ў Польшчы. Роля Станіслава Станіслававіча гэта выраз падтрымкі нашай установе з боку аднаго з аўтарытэтных прадстаўнікоў Беларусі.

— Ці будзеце абмяжоўвацца толькі да Варшавы, ці выйдзеце таксама, скажам, да беларусаў Беласточчыны?

— Мы хочам мець як мага найлепшыя адносіны з беларусамі Беласточчыны, якія спрадвек жывуць там на сваёй зямлі. Мае прадзеда калісьці там жылі (у Журобічах і Андрыянках, вёска на Сямятыччыне; дзед і бабуля з боку таты там нарадзіліся; выгнаныя польскімі бандамі са сваёй зямлі пераехалі ў СССР, пасяліліся ў Ваўкавыску, пасля пераехалі ў Мазы). Праз семдзесят гадоў Польшча мяне прыняла і дала мне дах над галавой. У нас выдатныя кантакты з Алегам Латышонкам, Яраславам Іванюком, Яўгенам Вапам і абсалютна падтрымліваем тое, што робяць іх арганізацыі. Радзьё Рацыя было адной з арганізацый, якая падтрымала паўстанне Беларускага дома ў Варшаве. У апошні час мы плануем актывізаваць жыццё беларусаў у Варшаве, але ж кантактаваць, супрацоўнічаць, рабіць супольныя праекты разам з нашымі суайчыннікамі з Беласточчыны, з Падляшша безумоўна будзем.

— Якія людзі ствараюць Дом? І хто з польскага боку дапамагае ў яго дзейнасці?

— З аднаго боку я, як прадстаўнік Руху за свабоду, сябра Рады. Мы цяпер арганізуем Беларускі інфармацыйны дом. Я быў выбраны яго старшынёй. Адным са стваральнікаў Дома з’яўляецца Зміцер Бародка, які прадстаўляе арганізацыю Еўрапейская Беларусь (ён з групы Андрэя Саннікава). Што тычыцца падтрымкі з польскага боку, Дом падтрымліваюць Фонд „Wolność i Demokracja”, Inicjatywa Wolna Białoruś і Усходнеўрапейскі дэмакратычны цэнтр, які ўзначальвае Павел Казанэцкі.

— Найбліжэйшая падзея ў Беларускім доме?

— Першая ідэя, якую ўжо здзейснілі ў Беларускім доме — пікет у падтрымку Зміцера Дашкевіча, нашага калегі, лідара Маладога фронту, якога зараз моцна кагуюць у турме. Самым найбліжэйшым часам хочам сабраць беларусаў, каб стварыць акцыю „Беларускае піва”: раз або два разы ў тыдзень арганізаваць сустрэчу (не ў Доме, таму што гэта грамадская ўстанова дзе нельга ўжываць мацнейшыя напоі) — ёсць дамова з адным барам, дзе піва і гарбата маюць быць крыху таннейшыя. На „Беларускім піве” людзі будуць магчы супрацаваць і адзін аднаму дапамагачы, кансультавацца. Кожны будзе ведаць, што ёсць месца, дзе кожную сераду ці чацвер, з 18 да 22 вечара праводзіцца „Беларускае піва” і дзе кожны можа паразмаўляць, абмеркаваць апошнія навіны або прыдумаць ініцыятыву і пасля мець магчымасць яе рэалізаваць.

Размаўляў Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Пару дзесяткаў гадоў таму ў народзе нашай краіны лунна лозунг, што тэлебачанне хлусіць. Быў ён прымеркаваны да тагачаснага грамадскага строю. Строй змяніўся, але, так мне здаецца, хлусні не паменшала, у тым ліку і ў тэлебачанні. Гонка за праўдай так жа ілюзорная, як спадзяванне зямнога раю. Заўсёды ж знойдуцца людзі, якім захоцца ўчыніць бліжняму нейкі фокус — ці то дзеля карыслівасці, ці то дзеля звычайнага жарту. Хлусня, гэта ж адзін з метадаў дарвінаўскага змагання за быт; гэта такі грэх, які не знайшоў асуджэння нават у Дзесяці запаведзях. У наш час, у наш інфармацыйны век, лавінна расце вытворчасць інфармацыі і то ў абодвух разрэзах: сапраўднай і фальшывай. Галоўным вытворцам інфармацыі становіцца інтэрнэт, а там ніхто яе не бракуе. Прыкладам — інтэрнэтныя расклады аўтобусаў, у якіх шмат пацёмкінаўскіх курсаў. Немагчыма не верыць усяму...

Вось з такой добрай верай выбраўся я ў падарожжа ў напрамку Драгічына. Цераз Сямятычы з цяперашняга ў колішні падляшскі цэнтр дабрацца можна толькі на вечар. Але ў сённяшнім намерце я выгаднёў курс цераз Цехановец, з якога ў Драгічын меў адправіцца аўтобус у 10.50. У палову адзінаццатай быў я ўжо ў Цехановецы, глянуў на тамашні расклад аўтобусаў і адчуў сябе як калок у полі: на аўтобусе можна толькі было адтуль праз паўтары гадзіны вярнуцца назад — у Шэпятова або Высокае-Мазавецкае і далей поездам або аўтобусам у Беласток. Іскрынку надзеі даваў наклеены на адзін з аўтавакзальных слупоў лісточак, што аўтобусы бельскай фірмы „Veolia” адпраўляюцца з суседняй бензастанцыі; знак часу: людзі перамяшчаюцца жывы ў аўтамабілі і бензастанцыі становяцца цэнтрамі грамадскага жыцця, таму трэба спадзявацца, што неўзабаве — у дадатак да цяперашніх крамаў — стануць там гатэлі, рэстараны ці тэатры. А тая іскрынка надзеі на сэнсоўнае падарожжа ў напрамку Бельска зараз згасла, бо пакуль аўтобусны прыпынак на цеханавецкай заправачнай станцыі прапануе вельмі ранішнія курсы ў Варшаву і вельмі познія ў Бельск і Белавежу.

Не маючы такім чынам магчымасці пакарыстацца дабрадзействамі цывілізаванага масавага транспарту, рапшў я вярнуцца ў першабытнасць і даверыцца сваім уласным нагам. Падаўся я ў напрамку Браньска і Бельска, спадзяючыся на ўсё ж такі нейкую ўдачу. Але мінорны настрой не мінаў, бо расклады на прыпынках па намечанай мною дарозе не прадбачвалі ніякіх аўтобусаў з Цехановеца ў Браньск ці Бельск; можа хаця з Браньска нешта трапіцца...

Сам Цехановец паказаўся мне даволі разлеглым горадам. На ягоных усходніх абмежках распаложаны могілкі і зараз мой зрок прыкавалі там чыгунныя намагільнікі з нямецкімі надпісамі. Калі я стаў іх фатаграфавач, надыйшла пажылая жанчына, якая загаварыла пра іх. Сказала яна, што тыя нямецкія намагільнікі паднішчылі саветы. І што побач пратэстанцкіх могілак ёсць брацкія магілы невядомых салдат, а з другога боку, апрача нямецкіх, ёсць яшчэ праваслаўныя могілкі. Дадала яна, што ў Цехановецы не было рэлігійных канфліктаў, а яна сама вельмі дружыла з адной яўрэйкай — наведвала яўрэйскую бажніцу, а яе сяброўка бывала ў касцёле.

Пасярэдзіне могілнікавага комплексу, паміж праваслаўнымі і пратэстанта-

Тэкст і фота
Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

Цехановец

мі, пакояцца католікі. Ад пратэстанцкіх магіл аддзелены яны салідным муrom. Надпісы на пратэстанцкіх магілах нямецкія, а межавыя даты жыцця пакойнікаў пададзены падвойна: педантычныя немцы запісалі іх паводле свайго грэгарыянскага календара і паводле тадышняга дзяржаўнага ў Расійскай імперыі юльянскага. На пратэстанцкіх могілках расце пустазелле...

Праваслаўныя могілкі ад каталіцкіх нічым не адгароджаныя і першыя з іх займаюць невялікі куточак, шчыльна зарослы кустоўем. У тым кустоўі толькі некалькі астраўкоў з праўдападобна праваслаўнымі магіламі: „праваслаўныя” на іх прозвішчы і імёны, але крыжы лацінскія. Толькі два старыя каменныя крыжы ў гущыні мелі праваслаўныя перакосіцы...

Адкуль у Цехановецы праваслаўныя, якіх цяпер там мае быць усяго каля дзесятка? Даследчыкі цеханавецкай даўніны мяркуюць, што пачаткова горад быў

Касцёл у Цехановецы

заснаваны там, дзе цяпер вёска Gródek, на правым беразе Нурца ў нейкіх дзесяці кіламетрах вышэй цяперашняга Цехановеца. І тая назва Gródek падказвае, што першапачатковы горад заснавалі не шляхцічы, але баяры, бо такая назва сустракаецца на ўсход ад лацінска-візантыйскага памежжа. А за баярамі прыйшлі іхнія капеланы, так як гэта і цяпер устаноўлена, несучы за сабою і візантыйскую абраднасць. І магчыма, што на Нурцы сталася тое, што і на Супраслі, дзе духавенству не надта было выгадна ў Гарадку і яно, — магчыма, што спускаючы нейкую святыню на ваду і назіраючы, дзе яна спыніцца — перанеслі месца культуры і горада ніжэй па цячэнні Нурца, туды, дзе цяпер Цехановец. А пазней, так як ваякі балгарскага князя Аспаруха, сталі тая баяры прымаць мову і звычай дамінаючага суседняга насельніцтва, няспешна, так, што рэшткі іх захаваліся аж да сённяшняга часу...

Назва Gródek магла абазначаць і гарадок, і грудок. А грудок, гэта месца адносна высокае сярод акружаючага наваколля. Магчыма, што нейкі грудок, нейкае высокае месца, было і там, дзе сёння павятовы для Цехановеца цэнтр, там, дзе цяперашняе Высокае-Мазавецкае; туды таксама завандраваў візантыйскі абрад. Варта, аднак, заўважыць, што ў мінулым тая „мазавецкая” мясцовасць не была мазавецкай, яна была ў межах Падляшша; мабыць мазавецкую паметку атрымала яна ад дамінаючай у наваколлі мазавецкай шляхты. Магдэбургскае права Высокае-Мазавецкае атрымала ад караля Аляксандра Ягелончыка ў 1503 годзе і прывілея тая была напісана на нашай падляшскай мове. Польскі гісторык Міхал Балінскі ў выдадзенай у 1846 годзе кнізе пра старажытную Польшчу памясціў Высокае-Мазавецкае таксама ў межах

Падляшша, прыводзячы і прывілею караля Станіслава Аўгуста з 1780 года: „Chcąc w jaknajlepszych szczęśliwościach, ozdobać i dostatkach widzieć królestwo nam od Boga powierzone, jako usilnie żądamy: aby wszystkie miasta przez handle i jarmarki do jaknajlepszej przysięgi mogły sytuacji, z powszechnym obywatelów i publicznym Rpej pożytkiem, tak do wniesionej proźby: aby w miasteczku Wysokie Mazowieckie, w ziemi drohickiej leżącym (...) mogły być jarmarki, łaskawie się skłoniwszy, umyślił mi jarmarki: na ś. Roch, ś. Antoni, ś. Andrzej, ś. Annę, nadać i pozwolić”.

Даследчыкі мінуўшчыны мяркуюць, што царква ў Высокім-Мазавецкім была ўжо на злome XV і XVI стагоддзяў, верагодна была яна драўляная. У 1789 годзе ў Высокім-Мазавецкім была ўзведзена мураваная царква, значыць жыло там шмат насельніцтва, якое малілася паводле ўсходняга абраду, хаця ўжо падпарадкаванае Рыму. Стагоддзем пазней высокамазавецкая царква была ў рамках рамонту разбудавана, а яе кшталь набліжаны да выгляду тыповых новых тады „мураўёвак”. У першых гадах міжваеннага перыяду быў праведзены чарговы рамонт, у выніку якога тамашняя царква празеліталася ў касцёл.

Вярнуся зноў у Цехановец. Міхал Балінскі так пісаў пра яго: „Rzeka dzieli miasto na 2 części: Stare miasto ma duży podłużny rynek, z murowanymi w 2 rzędy sklepami, murowaną farę, klasz. Siostr miłosierdzia i cerkiew grekouniacką;

ны да выгляду тыповых новых тады „мураўёвак”. У першых гадах міжваеннага перыяду быў праведзены чарговы рамонт, у выніку якога тамашняя царква празеліталася ў касцёл.

Вярнуся зноў у Цехановец. Міхал Балінскі так пісаў пра яго: „Rzeka dzieli miasto na 2 części: Stare miasto ma duży podłużny rynek, z murowanymi w 2 rzędy sklepami, murowaną farę, klasz. Siostr miłosierdzia i cerkiew grekouniacką;

Царква ў Цехановецы

Nowe zaś mało jest znaczącem. (...) Targi odbywają się: w niedzielę, poniedziałek i czwartek, a sławne na woły i konie. 6 razy do roku przypadające jarmarki sprowadzają kupców z Gdańska, Drezna, Berlina”. Пра царкву аўтар не піша, што яна была мураваная, значыць была яна драўляная. А афіцыйны сайт горада Цехановеца паведамляе: „Nie ma pewnych wiadomości dotyczących daty powstania w Cechanowcu parafii prawosławnej — jedne źródła mówią, że ...w XIV wieku była cerkiew fundowana, inne, że cerkiew została ufundowana w wieku XVI. Wiadomo, że cechanowiecka parafia w XVII wieku przeszła na unię brzeską. Pierwsza znana cerkiew pw. św. Jerzego Męczennika mieściła się przy ulicy Kościuszki. W 1750 roku skomasowano parafialne beneficja i zmieniono lokalizację cerkwi. Nowa cerkiew była drewniana, kryta dachówką, z jedną kopułą i dzwonnica, zbudowana na działce przy ulicy Maleckiej (dziś Mickiewicza). Po zjednoczeniu kościoła unickiego z prawosławnym w 1839 roku, parafia unicka w Cechanowcu powróciła do prawosławia. W 1865 roku z inicjatywy ówczesnych władz rosyjskich obok rynku została wzniesiona kaplica pw. św. Aleksandra Newskiego. Ze względu na zły stan świątyni parafialnej, w 1873 roku ogłoszono przetarg na wybudowanie nowej, murowanej cerkwi. Została ona konsekrowana 22 maja 1877 roku pw. Wniebowstąpienia Pańskiego. W tym czasie do parafii należało ok. 150-200 wiernych z Cechanowca, Malca, Przybyszyna, Pelchu, Bujenki i Kułaków”. Той жа гарадскі

сайт у іншым месцы паведамляе, што новая царква ў Цехановецы была ўзведзена ў 1884 годзе. Да таго ж Напалеон Роўба ў 1909 годзе пісаў, што ў Цехановецы дзве мураваныя царквы. Стэфан Квяткоўскі ў кнізе пра Цехановец з 1983 года пісаў так: „Druga połowa XIX wieku zaznaczyła się w dziejach miasta powstaniem nowych budowli sakralnych. W ramach ogólnego popierania prawosławia jako religii państwowej w roku 1864 wzniesiono w mieście murowaną cerkiew pod wezwaniem św. Aleksandra Newskiego. Zgodnie z częścią spotykaną w Białostockiem praktyką usytuowaną w centralnym punkcie starego Cechanowca, w południowej wyżej położonej części rynku i naprzeciw kościoła katolickiego. O politycznych intencjach zaborcy świadczy też fakt, że w mieście istniała już jedna świątynia prawosławna, całkowicie wystarczająca na potrzeby wyznawców tej religii. W roku 1880 ludność protestancka narodowości niemieckiej także wzniosła swój kościół, niewielką budowlę ceglana. Starozakonni, stanowiący wówczas większość mieszkańców Cechanowca, posiadali nową, murowaną synagogę, a ponadto 6 domów modlitwy”.

Цяпер у Цехановецы адна самотная царква, што сталася з другою — гарадскія гісторыкі не паведамляюць. У 1880 годзе ў левабярэжным Цехановецы пражывала 659 католікаў, 147 пратэстантаў, 157 праваслаўных (галоўным чынам у заходняй частцы горада) і 2457 яўрэяў, а ў правабярэжным 331 католік і 711 яўрэяў. Энцыклапедыя Брокхаўза і Эфрана з таго ж больш-менш часу паведамляе пра 25 суконных заводаў у Цехановецы (Старым), а ў навакольных вёсках многа рамеснікаў вырабляючых перламутравыя гузікі. А згаданы гарадскі сайт паведамляе: „Miasto sporo ucierpiało w czasie wojny polsko-rosyjskiej 1792 roku oraz Insurekcji Kościuszkowskiej. Po III rozbiórce znalazło się ono na krótko (1796-1806), w zaborze pruskim, po zakończeniu zaś epoki napoleońskiej, nastąpił podział Cechanowca na dwa odrębne organizmy. Lewobrzeżny Cechanowiec (tzw. „Stare Miasto”), wszedł w skład Cesarstwa Rosyjskiego. Prawobrzeżna część miasta (tzw. „Nowe Miasto”), znalazła się w składzie Królestwa Polskiego. Od tej pory zaznaczył się, funkcjonujący do dnia dzisiejszego podział Cechanowca na „Stronę Ruską” i „Stronę Polską”. W okresie zaborów, pomimo zniszczeń powstałych w czasie Insurekcji Kościuszkowskiej i powstań narodowych, Cechanowiec rozwijał się dość pomyślnie. Stało się tak między innymi za sprawą przybyłych z Niemiec tkaczy i włókienników [тэта па іх асталься нямецкія могілкі], którzy założyli w Cechanowcu zakłady przerabijające wełnę i sprowadzaną z Rosji bawelnę. Słynne również były cechanowieckie targi końskie, na które przyjeżdżali kupcy nawet z odległych miast: Petersburga, Gdańska, Berlina, gdzie obroty szły w setki tysięcy rubli w złocie. Fakt ten pozostawał w ścisłym związku z rozwojem miejskiej infrastruktury i stałym wzrostem liczby ludności. Tuż przed wybuchem I wojny światowej miasto liczyło około 15.000 mieszkańców (łącznie w obu częściach Cechanowca), było w nim blisko sto zakładów przemysłowych i około trzystu punktów handlowych”.

Базар у Цехановецы распаложаны недалёка могілак. Акурат у чацвер, як у Балінскага, калі я побач праходзіў, там зранку быў вялікі рух, пра што я мог меркаваць на падставе занятай базарам плошчы. І машыны былі з даволі адлеглых мясцовасцей. Адно толькі з’явіўся я там адносна позна, калі амаль усе камерсантаў раз’ехаліся, таму не магу нічога меркаваць пра таварную прапанову. Магу яшчэ дадаць, што Цехановец і сёння падзелены па старой мяжы: яго „руская старана”, што калісь была ў Гродзенскай губерні, падлягае пад Драгічынскую каталіцкую дзяцэзію, а „польская”, што была ў Ломжынскай губерні — пад Ломжынскую... (працяг будзе)

Тэкст і фота
Уршулі ШУБЗДЫ

Кніжка пра жыццё беларускіх сялян

Сакольская вёска адкрывае перад намі сваё даўняе аблічча. 19 кастрычніка г.г. у сакольскай бібліятэцы адбылася прамоўца кніжкі „Вобраз сакольскай вёскі паловы XIX стагоддзя ў рукапісе Адама Буцькевіча”*. Рэдактарамі гэтага выдання з’яўляюцца Андрэй Гарбуз і Радаслаў Тумель з Таварыства ў карысць захавання культурнай спадчыны Саколышчыны „Саколышчына”.

— Наше таварыства хоча найперш вярнуць прозвішчы забытых саколышчан, якія многа добрага зрабілі для гэтай зямлі, — адзначаў Андрэй Гарбуз. — Шукаючы звестак аб такіх людзях, трапілі мы на асобу Адама Буцькевіча. Яго прозвішча мы знайшлі ў часопісе „Rocznik Białostocki”. Там было напісана, што жыў такі шляхціц і апісваў жыццё нашых вёсак. Дык мы пачалі шукаць рукапіс. Знайшлі яго ў бібліятэцы ў Кракаве.

Адам Буцькевіч нарадзіўся 24 чэрвеня 1810 года ў маёнтку Зубоўшчына, які знаходзіўся ля Бабікаў, сёння ў Сакольскім павеце. Са сваёй бабуляй прыехаў у Свіслач, дзе паступіў у гімназію. У 1827 годзе пачаў вучобу ў Віленскім універсітэце на аддзяленні матэматыкі і фізікі. У час лістападаўскага паўстання Буцькевіч быў арыштаваны і на каротка асаджаны ў віленскай турме на Лукішках. Верагодна, што праз сваю паўстанчую дзейнасць ён мусіў хавацца сярод беларускіх прыгонных сялян у выглядзе парабка.

— Ён на працягу года працаваў і жыў

Кніжку падпісваюць рэдактары выдання Андрэй Гарбуз (за сталікам) і Радаслаў Тумель

разам з сялянамі, — кажа Радаслаў Тумель. — У гэты час ён назіраў іх штодзённае жыццё і ўдзельнічаў у ім. Вялікаю каштоўнасцю гэтага рукапісу з’яўляецца дакладнае апісанне сялянскага жыцця, мужчынскай і жаночай вопраткі, будзённай ці святочнай, спосаб яе вырабу, як рыхтаваліся тканіна, лён. Акрамя таго аўтар паказвае як даўней святкавалі Каляды і Вялікдзень. Апісвае абрад „валакання” — у час якога „валакальнікі” наведвалі гаспадароў, спяваючы велікодныя песні. Адам Буцькевіч таксама паказвае спосаб пабудовы сялянскіх хат і гаспадарчых будынкаў.

Кніжка складаецца з трох частак. Першая змяшчае кароткую біяграфію самога Буцькевіча. Другі раздзел складае апрацаваны рукапіс.

— Былі вялікія цяжкасці, каб расчытаць рукапіс, — працягвае Андрэй Гарбуз. — Ён напісаны на тагачаснай польскай мове, таму мы мусілі перакласці некаторыя архаізмы на сучасную мову, каб трапіць да сённяшняга чытача. Буцькевіч, пішучы рукапіс, быў ужо ў пажылым узросце, таму выразна гэта відаць па яго почырку, калі ягоная рука была ўжо стомлена. Некаторыя фрагменты былі зусім неразборлівыя. Яны бадай най-

больш з усяго нарабілі нам клопату.

Апошняя, трэцяя частка прадстаўляе гістарычны нарыс, які дакладней набліжае чытачу час у якім жыў Буцькевіч, а таксама ранейшыя перыяды, калі нашы землі знаходзіліся ў складзе Вялікага Княства Літоўскага.

— Адам Буцькевіч апісваў людзей, якія тут жылі, — тлумачыў Андрэй Гарбуз. — У рукапісе называе іх „włosianie litewscy”, значыць, у той час не існавала такое паняцце як беларусы. Беларусамі называлі людзей, якія жылі ў Віцебскай, Магілёўскай ці Смаленскай губернях. А тым часам тут была Літва і тут жылі „ліцьвіны”, якіх не трэба блытаць з сённяшнімі літоўцамі.

Дзякуючы Буцькевічу можам многа даведацца аб жыцці нашых продкаў і нас саміх. Рэдактары кніжкі Андрэй Гарбуз і Радаслаў Тумель прычыніліся да таго, што рукапіс будзе больш даступным. Самая кніжка з’яўляецца помнікам забытаму жыхару Сакольскай зямлі.

— Асоба, якая ніколі не была апранутая ў святку, не жыла сярод сялян, не ела з імі і не працавала, не можа нічога сапраўднага пра іх напісаць, — прывёў словы Адама Буцькевіча Андрэй Гарбуз. Ён раскажаў аб штодзённым жыцці нашых вяскоўцаў. Не помню, каб яшчэ хтось пісаў у XIX ст. пра простых мужыкоў у такі спосаб.

* *Obraz wsi sokólskiej połowy XIX wieku w rękopisie Adama Bućkiewicza*, red. Andrzej Garbuz, Radosław Turniel, Sokółka 2011, ss. 165.

Нягледзячы на ціск лукашэнкаўскіх улад і слабую апазіцыю, беларускае грамадства імкліва палітызуецца. Колькасць акцый пратэсту сёлета значна большая, чым летась. І, зразумела, супрацьдзеянне улад таксама мацнейшае. Праўда, эканамічны чынік падтурхоўвае да таго, чаго цяперашні кіраўнік Беларусі баіцца як агню — неабходныя змены эканамічным кіравання. А да іх цяперашнія ўлады не толькі не гатовыя, але і разумеюць, што кіраваць эканомікай па-іншаму, гэта значыць згубіць не толькі эканамічны рычагі ціску на грамадства — потым пад пытаннем стане палітычны „беларускі суд”.

Таму зараз у Беларусі адбываецца становленне класічнай рэвалюцыйнай сітуацыі — вярхі ўсё больш і больш не ў стане кіраваць па-старому, а нізі ўсё менш і менш хочаць па-старому жыць. Па-старому, значыць так, як жыў беларускі люд цягам апошніх 6 месяцаў, калі цэны на ўсе тавары і паслугі змяняюцца ледзь не штодня, заробкі, летась даведзеныя да названых Лукашэнкам „святым” 500 долараў, сёння не ва ўсіх складаюць і 200, а пратэстныя выказванні жорстка караюцца.

Такі стан рэчаў не мог не адбіцца і на Байнэце. У беларускім секцыі ўзнікаюць сайты, накіраваныя на асвятленне выключна палітычных падзей і працэсаў. Часам яны не маюць аніякай партыйнай прыналежнасці, але пры гэтым ярка бачна іх апазіцыйная лукашэнкаўскай уладзе накіраванасць. Адным з прыкладаў такіх „нованароджаных” сайтаў з’яўляецца „Беларуская праўда”, што месціцца ў інтэрнэце па адрасе <http://pra.by>.

Першая старонка сайта выглядае даволі просценька, але прывабліва. Яна падзелена на дзве роўныя часткі. Пры гэтым увер-

се злева размешчана найбольш важная для ўладальнікаў сайта навіна, уверсе справа — дзве крыху менш важныя, а далей уніз перамешаныя навіны як з Беларусі, так і з астатняга свету, але так ці інакш звязаныя з палітычнымі варункамі беларускага жыцця.

Цікава, што стваральнікі сайта, выбраўшы для яго назву са словам „праўда”, нібыта хочуць паказаць — яны не маюць аніякіх дачынненняў да тых газетных „праўд”, якія меліся за савецкім часам практычна ў кожным буйным горадзе, а газета ЦК КПСС „Праўда” лічылася галоўным друкаваным органам савецкай краіны. „Праўда іншы раз гнецца, але ніколі не ламаецца” — такі дэвіз абраны для „Беларускай праўды” яе аўтарамі. Адкуль узяўся такі дэвіз, чые гэта словы — на сайце нічога не паведамляецца. Не зусім зразумела, і ў чым выражаецца нейкая гнуткасць праўды.

Але згадка пра „пластычнасць” праўды не адзінае, што выклікае здзіўленне. Сярод дзесяці рубрык „Беларускай праўды” немагчыма знайсці звестак аб яе аўтарах, уладальніках і натхняльніках. Анідзе няма кантактных дадзеных. Адзінае, што неяк звязвае чытача інфармацыя на гэтым партале з рэдакцыяй „Беларускай праўды” — яе адрасы ў электроннай пошце, Skype, Facebook, Twitter і V Kontakte. Але зноў жа ўсё ананімна і таямніча.

Што ж тычыцца рубрык сайта, то яны падзеленыя даволі прафесійна. Там выдзелены „Грамадства”, „Навука”, „Здарэнні”, „У свеце”, „Дзівосы”, „Рознае”. Варта таксама адзначыць, што сайт мультымедычны — да некаторых паведамленняў дадаецца відэа.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

БЕЛАРУСІ С к а р б ы

Таямніцы Бераставіцы

У лютым 2010 года, калі Украіна ў час прэзідэнцкіх, яшчэ дэмакратычных, выбараў абірала свой шлях назад да савецкага мінулага, давялося патрапіць мне ў горад Астрог над рэчкай Гарынь, што на Валыні. Месца гэтае славітае ў нашай супольнай з паўднёвымі суседзямі сярэднявечнай гісторыі старадаўнім замкам і адпаведна назве князямі Астрожскімі. Род гэты пакінуў свой след і ў Вялікай Бераставіцы. У надзвычай цікавым астрожскім музеі можна ўбачыць і выяву Яна Караля Хадкевіча. У сённяшняй Бераставіцы няма вуліцы гэтага выдатнага чалавека, але з ім звязаны надзвычай цікавыя старонкі гісторыі беларускага мястэчка. Хадкевічам Бераставіца належала з XVI стагоддзя і менавіта пры іх зазнала развіццё.

Каля 1615 года па фундацыі Гераніма Хадкевіча быў пабудаваны касцёл Візітацыі Дзевы Марыі. У 1741 годзе ўжо пры Юрыю Мнішаку адбылася перабудова. Пад руінамі касцёла крыпта з дзевяці злучаных памяшканняў. У касцёле было пахаванае сэрца знакамітага палкаводца, вялікага гетмана Яна Караля Хадкевіча. У час вайны Рэчы Паспалітай са Швецыяй славуці ваяр стаяў на чале войска, якое перамагло скандынаваў у бітве пад Кірхгольмам (непадалёк Рыгі) у 1605 годзе. Гэта была не простая перамога: Хадкевіч з 4-тысячным войскам ушчэнт разбіў 14-тысячную шведскую армію. Далей быў не менш славуці ваярскі шлях „правадыра крылатых вершнікаў” — ажно да перамогі над туркамі ў бітве пад Хацімам (непадалёк Чарнаўцоў, цяпер Украіна) у 1621 годзе. Адтуль Хадкевіч ужо не вярнуўся, памёршы ад цяжкой хваробы.

Спярша, найвергодней паводле волі маладой удавы, другой жонкі Яна Караля — Ганны Алаізы (з роду Астрожскіх) гетмана пахавалі ў Астрозе. Аднак, яго сэрца ў адмысловым саркафагу было прывезена ў Бераставіцу і змешчана на

вечны спачын у тады яшчэ драўляным касцёле. Да якога часу рэліквія была ў сцяне ці крыпце храма, які пазней быў праваслаўнай царквой — не вядома. Ёсць меркаванне, што ў канцы XIX — пачатку XX стагоддзя ўрна з сэрцам гетмана была вывезена ў больш бяспечнае месца, а прычыніліся да гэтага тагачасныя ўладальнікі Бераставіцы графы Касакоўскія — далёкія сваякі і спадчыннікі роду Хадкевічаў. Касакоўскія старанна і дбайна захоўвалі маёмасць продкаў — у прыватнасці каваны куфар вялікага гетмана і сямейны архіў з дакументамі. Верагодна, што яны захоўвалі саркафаг у сваім палацы, а пасля перавезлі ў свой маёнтка Вайткушкі пад Коўнам, дзе ў графа Касакоўскага былі куды лепшыя дачыненні з усходняй адміністрацыяй. Даследнік старадаўніх палацаў Раман Афтаназы дае апісанне гэтага маёнтка. След саркафага губляецца ў час першай сусветнай вайны, калі каштоўнасці з Вайткушкаў былі вывезены на ўсход у Расію. А, магчыма, сэрца Хадкевіча і надалей спачывае ў нетрах бераставіцкага касцёла.

Яшчэ адна загадка бераставіцкага касцёла — гэта абраз працы знакамітага мастака Францішка Смуглевіча. У храме ён захоўваўся ў 1797-1807 гадах, а потым знік. У бераставіцкім палацы Касакоўскіх было шмат багаццяў. У савецкі час на свет выплыла таямнічая гісторыя пра мясцовы скарб. У час візіту дэлегацыі ПНР у 1960-я гады, калі толькі наладжвалася культурнае памежнае супрацоўніцтва, паблізу мясцовых ставаў, па дарозе на Чваракі, якія некалі былі часткай маёнтка, жыхары пасля адной ночы заўважылі вялікую яму, дзе відавочна нешта было раней захавана. Нібыта побач знайшоўся і сярэбраны чарпак. Пайшлі чуткі пра скарб. Праўда пра яго не разгаданая дагэтуль. Але ўся наша гісторыя — і вялікая, і малая — адна суцэльная таямніца.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Тэкст і фота
Уладзіміра СІДАРУКА

Падарожжа ў Махнатае

Нядзеля, 16 кастрычніка. Пасля халоднай ночы настаў цудоўны дзень польскай „залатой восені”. Карыстаючыся прапановай Міхаса Куптэля, сябра па пярэ з Сопата, ураджэнца Махнатага, збіраюся ў вандроўку на ровары. Заранеў вызначаю маршрут: у 9:25 на рэйкавым аўтобусе (Седльцы — Гайнаўка) падаюся ў Вітава, адкуль ужо на ровары праз Істок, Карышкі, Стары Корнін, Махнатае буду дабірацца ў Старое Беразова. Рашыў я наведаць даўнейшых знаёмых — Грышу Мароза і Мікалая Яноўскага ў Старым Беразове, ды Аляксея Герасімяка ў Махнатім. А навінак там, як прадвясчэў Міхас Куптэль, чакала мяне процьма.

З Чаромхі цягнік адправіўся паводле раскладу язды. Людзей падарожнічала няшмат. У Дабрывадзе да кампаніі далучыўся Мікалай Смык, пенсіянер-чыгуначнік, з якім мы разам працавалі, бацька вядомага скульптара і лесніка Славаміра Смыка з Кляшчэляў. Абмяняліся навінкамі. Сябра рэкамендаваў пацікавіцца нязведаным курганом, які знаходзіцца непдалёк Дабрывады ў сасновым лесе. Паводле яго меркаванняў, можа гэта быць могільнік нямецкіх салдат перыяду Першай сусветнай вайны, пра які распытвалі ў яго пасля вайны незнаёмцы з Нямеччыны. Падарожжа з Дабрывады ў Вітава займае не больш дзесяці мінут язды. Не паспелі азірнуцца, як мне прыйшлося выходзіць.

З прыпынку да вёскі дабіраюся па шыкарнай асфальтоўцы, якой падаюся ў напрамку Істока. Разглядаюся па наваколлі. За вёскай з правага боку прыкмячаю акуратна задбаны вясковы могільнік. З процілеглага боку, на скасяк, каля палявой дарожкі брыдка прэзентуюцца горбы смецця.

Вуліца ў Істоку прывітала мяне маўклівай цішынёю. Спачыдаю на шыкарныя забудовы з прыгожа памалыванай агароджай. Навокал чысціня і парадак! Шмат новых дамоў. Гэта прагрэс апошняга перыяду! Такое ж бачу і ў суседняй вёсцы. Зацікавіла мяне тут інфармацыйная дошка, на якой красавалася двухмоўная назва мясцовасці: Koguciski — Карышкі...

3 Карышкіцаў у Стары Корнін вядзе асфальтоўка ненайлепшай якасці. Палатно палопанае. У некаторых месцах ямкі. Паабапал дарогі цягнулася шырокая паласа пашы, на якой пасвіліся каровы. Гэта знак шырока тут распаўсюджанай жывёлагадоўлі. У Старым Корніне праязджаю побач дзвюх цэркваў — вялікай і меншай. У гэтай апошняй адбылася багаслужба. Адгэтуль у Махнатае як рукой падаць...

Вось і прыстань майго падарожжа — шыкарная мураванка з таблічкай „Солтыс”. Прывітаў мяне гаспадар, Алёша Герасімяк. Сядзем пры сталае ў прасторнай кухні. Перадаю апошнюю „Ніву” і здымкі, якія зрабіў я для самадзейнікаў у Баброўцы. Успамінамі вяртаюся ў шасцідзесяты гады, калі сустракаліся на супольных мерапрыемствах. Аглядаем прыстарэлыя фатаграфіі. На адной з іх прэзентавалася група моладзі. Аляксей намагаецца ўспомніць прозвішчы. Не ўсе яны захаваліся ў памяці. Называе некаторыя: Петручук, Яноўскі, Валя Мароз, Марыся Сельвясюк, Оля Рыгаровіч (цяперашняя вайт Гайнаўскай гміны), Турык Ніна, Вера ды Павел Трашчоткі, Алёша Баравік...

Удзельнікі драмгуртка з Махнатага (1960 г.) — злева направа: Валя Мароз (Макац), Алёша Герасімяк, Марыся Сельвясюк (Пракапюк), Васіль Семянюк, Валя Мароз (Болбат), Мікалай Яноўскі, Ніна Турык, Мікалай Петручук, Вера Кучка, Вера Трашчотка, Сярожа Кучка, Павел Трашчотка

— Тады мы вучыліся ў Школе сельскагаспадарчай падрыхтоўкі (СПР) разам з аднагодкамі са Старога Беразова, — паясняе калега.

— Кіраўніком драмгуртка была настаўніца Вера Юшчук. Яна была накіравана Галоўным праўленнем БГКГ. Пастаноўкі рыхтавалі мы на беларускай мове. З канцэртамі выязджалі ў Арэшківа, Чыжы, Трасцянку, Нарву ды іншыя вёскі. Падарожнічалі на фурманках. Нашым музыкантам быў спярша Грыша Амелянюк, пасля Сярожа Кучка. Мастацкі калектыў дынамічна дзейнічаў да 1962 года. У наступным годзе я ажаніўся ды і іншыя абзавяліся сем’ямі. Драмгурток спыніў дзейнасць...

Паколькі я карыстаўся абмежаваным часам і хацеў яшчэ наведаць сяброў у Старым Беразове, дык накіраваў размову на тэму цяперашняй штодзёншчыны.

— Многае перамянілася з таго часу, — гаворыць далей солтыс Аляксей Герасімяк. — Каля чатырнаццаці гадоў карыстаюся каналізацыйнай сеткай, больш як дваццаць год водаправодам. Вёска мае доступ да інтэрнэту. Ды і шыкарны клуб маем...

Аляксей паглядзеў на гадзіннік. Набліжаўся поўдзень. Да ад’езду цягніка заставалася мне няшмат часу, ды і мой субседнік, здавалася, спынаўся.

— Прабач, Валодзя, — загаварыў калега. — Я вымушаны з жонкаю наведаць сваякоў у Койлах. Ты пэўна хочаш правесці калег у Старым Беразове. Едзь, затым... Калі справы аформіш, заходзь. Размову прадоўжым ды на цягнік у Вітава на аўтамабілі падкіну.

Прапанова была мне «на руку», бо лічыўся з магчымасцю даўжэйшага прабывання ў Старым Беразове. Падаўся затым на сустрэчу з Грышам Марозам і Мікалаем Яноўскім. (працяг будзе)

Аляксей Герасімяк з жонкай Оляй

Адгаданка

1. генератар пастаяннага току, ад якога м.інш. назва вядучага мінскага спартыўнага клуба, 2. аб’ява пра, напрыклад, канцэрт, 3. араматычная смала, на якую дыхае смяротна хворы, 4. адкрытая прастора сярод лесу, 5. гарадскі пасёлак на Гродзеншчыне на рэчцы Радунька, 6. установа, якую ў Гайнаўцы заснаваў Кастусь Майсеня, 7. вялікая італьянская рака, 8. аснова, апорны пункт, 9. прыродная мінеральная сыравіна, з якой выплаўляецца метал, 10. палова паловы, 11. Адаміха, 12. павышаны пры гіпертаніі, 13. паша за вёскай, на якую выганялі жывёлу, 14. збож-

					1			2	3			4	
	5				6			7					
					8				9				
		10				11			12			13	
			14	15									16

жа на аржаны хлеб, 15. унутраныя органы грудной клеткі і жывата, 16. светлая хмара. Адгаданія словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — пагаворку. (ш)

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграныя кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 40 нумара

Дата, застоі, кечуа, пена, пеня, ход, шыхта.

Рашэнне: **Хто хутка пазычае, той аддае няспешна.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Казіміру Радюшкі** са Свебадзіцаў і **Аляксандру Дабчынкаму** з Беластока.

Hiba PL ISSN 0546-1980 NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмавая рада тэатра „Ніва”.
Старшыня: Яўген Вапа.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 84.
Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
Internet: http://niva.iig.pl/
E-mail: redakcja@niva.iig.pl
Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.
Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлюскі.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карлюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхас Сцепанюк, Янка Целушэцкі.
Канцэлярыя: Галіна Рамашка.
Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Sprzedaż egzemplarzową „Niwu” prowadzą: kioski i punkty sprzedaży „RUCH” na terenie woj. podlaskiego oraz w Warszawie (odbiór należy zgłosić u sprzedawcy wybranego kiosku lub punktu sprzedaży „RUCH”), placówki pocztowe i listonosze w woj. podlaskim, siedziba redakcji „Niwu”.
Prenumerata krajowa
Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty.

Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH” i „KOLPORTER” na terenie całego kraju.
Cena prenumeraty kwartalnej — 32,5 zł., półrocznej — 65 zł., rocznej — 130 zł.
Prenumerata z wysyłką za granicę
Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734
Prenumerata w redakcji
Planowana ilość numerów „Niwu” w 2011 roku — 52.
Przesyłka zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 4,2 zł.
Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, BANK PEKAO S.A. O/Białystok 38 1240 5211 1111 0000 4929 0945
Nakład: 1 300 egz.

06.11 — 12.11

(22.03. — 20.04.) Пакуль зменіцца ў волату працы, спачатку пагуляеш. Чакаюць цябе атракцыёны. Ды да 9.11. крыху замяшання. Лёгка будзе цябе звесці, падмануць. 3-за легкавернасці можаш трапіць у кабалу! 3 10 (да 14.11.) пазбягай канфліктаў.

(21.04. — 21.05.) Твае батарэі разраджаюцца ў першай дэкадзе лістапада. Ды дзве першыя дэкады — час добры на негацыяцый, падпісанне дамоў. У фірме будзеш проста нябачны, і не прытварайся, што працуеш. Непаразумы на фінансавай глебе могуць папсаваць адносіны з сябрам.

(22.05. — 22.06.) Зоркі памогуць у тваіх аспірацыях. У першай дэкадзе — шмат выездаў і афармлення важных спраў. На працы заўважыць цябе шэф. Арыгінальнасць і кемлівасць. Ды асабліва каля 11.11. будзе сварліва дома. Непрыемныя сітуацыі не толькі ў хаце; могуць цябе абвінаваціць у бліжэйшых намерах; не агрызайся кіраўніцтва.

(23.06. — 23.07.) У лістападзе выкарыстаеш кожную нагоду, каб больш зарабіць. Пільнуйся неабдуманых раманцаў. 7-11.11. партнёр будзе проста чытаць у тваіх думках. 10.11. з’едлівыя словы, асабліва сяброў. Зацьменне Сонца 10.11. папсуе табе здароўе; тлустае і салодкае адпомсціць пячонцы!

(24.07. — 23.08.) 7-11.11. можаш разлічваць на падтрымку сямі ў фінансавых справах. Задума на супольны бізнес акажацца стрэлам у самы яблычак! У першую дэкаду хопіць табе рашучасці і адвагі ды добра на гэтым выйдзе! У лясенні цяжкіх і доўгіх хвароб можаш рашыцца на наватарскія метады.

(24.08. — 23.09.) Час спачатку крыху нервовы, ды з 11.11. будзе ўсё раз’ясняцца. Усё аформіш з ходу, рашуча. 200% нормы без стомы! Здаровыя думкі і крэатыўнасць як выбрацца з фінансавых клопатаў. Будзеш багавіты, рашучы, вясёлы, аптымістычны і энергічны.

(24.09. — 23.10.) Тваё жыццё — як на каруселі, у чаканні новых уражанняў. Дасканалая форма, аптымізм. Паявляцца прапановы вартыя грэху і прычыны для святкавання. Ад 11.11. пільнуй асабліва горла, і не ўпускай з поля зроку ніякіх прыкмет хвароб.

(24.10. — 22.11.) Удалыя канфігурацыі зорак. Дасканала дагаворышся з лодзьмі, зразіш іх энтузіязмам, самаўпэўненасцю, зрэалізуеш смелыя задумы; незвычайныя прыгоды. Прытым будзеш паслядоўны і дысцыплінаваны. 8-12.11. супер у кампаніі. Ды 6-9.11. будзеш рассяяны, магчымы памылкі. Кастрычніцкія Скарпіёны хай лепш не вераць тым, хто абячае ім залатыя горы. Дзве першыя дэкады добрага здароўя. Аж да 22.11. ідэальны час на развіццё зацікаўленняў; зоймешся незвычайным; можаш мець прарочыя сны. 10.11. лепш не вырашай аб важным.

(23.11. — 22.12.) Аптымізм, жыццярэаднасць, камунікатыўнасць, шчаслівыя выпадкі. Старыя праблемы знікнуць, новыя не прыбудуць. Цікавыя падзеі. Будзеш знаёміцца з новымі людзьмі (увесь месяц). У фірме — як на крылах. Венера аж да 26.11. папраўляе твае фінансы; сімпатыя атачэння. Ды 6-8.11. будзеш марудны і перабарлівы. 3 11 (да 15.11.) будзеш крытычны і насцярожаны; не чакай усюды змоў!

(23.12. — 20.01.) Добры час на рэгенерцыю, паправу пасля хваробы, рэабілітацыю, пачатак трэніроўкі; асабліва пасля 11.11. ты пераможны! Ды 6-9.11. не перанатужвайся. 3 11.11. (да 15.11.) дробныя перашкоды (могуць вырасці да сур’ёзных праблем).

(21.01. — 19.02.) Шчаслівыя нагоды адна за адной. Дзейнічаеш на ўсю катушку. Спрыянне зоракі ў творчасці. Амбіцыя і рашучасць дадуць працэнты асабліва 10.11.; нечаканы выпадак, у канфілікце выйграеш ты; ды не занядабоўвай абавязкаў, засяродзься.

(20.02. — 21.03.) Запаволь тэмп, з-за неабдуманых дзеянняў можаш нарабіць памылак. Ды 9.11. справы высветляцца, набярэш імпульсу. Зазяеш ведам і інтэлігентнасцю, навучышся чагосьці. Новыя шанцы рэдкага заробку — не правароны асабліва да 9.11. пільнуй здароўя і прыныцпаў.

Агата АРЛЯНСКАЯ

Конкурс на найлепш захаваны помнік вясковага драўлянага будаўніцтва ў Падляшскім ваяводстве дачакаўся сёмага выпуску. „**На карце Падляшша, а найбольш на Гайнаўшчыне аж густа ад значкоў, памечаных Артурам Гавэлам на карце як месцы скарбаў будаўнічага драўлянага майстэрства і беражлівага іх захоўвання**”, — заявіў старэйшы камісіі Антоні Масевіч, старэйшы захавальнік Музея сельскай гаспадаркі імя Кшыштафа Клюка ў Цеханоўцы, галоўнага ад 2011 года арганізатара, разам з Маршалкоўскай управай Падляшскага ваяводства Конкурсу, адной з самых каштоўных ініцыятыў у галіне захавання традыцыйнага культурнага краявіду падляшскай вёскі.

— У вясковым краявідзе Падляшскага ваяводства ўсё яшчэ дамінуе драўлянае будаўніцтва, якое належыць да найдаражэйшых культурных каштоўнасцей нашага рэгіёна, — адзначыў Яраслаў Дважанскі, падляшскі маршалак. — На жаль, апошнія дзесяцігоддзі прынеслі ў тым плане істотныя змены, у выніку якіх драўніна штуром радзей ужываецца як будаўнічы матэрыял. Рэдка трапляюцца выпадкі, калі новаўзвядзеныя аб’екты спасылаюцца сваім выглядам на мясцовыя формы рэгіянальнай архітэктуры. Таму кожная форма аховы драўляных будынкаў помнікавага значэння адыгрывае вельмі важную ролю ў захаванні нашай рэгіянальнай спадчыны для будучых пакаленняў. Ключавую ролю ў ахове драўлянага будаўніцтва адыгрывае пытанне змены ментальнасці ўласнікаў гэтых аб’ектаў. Захаванне гэтай архітэктуры служыць утрыманню культурнай тоеснасці Падляшша. Неабходнае таксама ўсведамленне мясцовых самаўрадаў — толькі актыўны ўдзел у захоўванні будынкаў-помнікаў можа прынесці поспех у гэтым дзеянні. Якраз свядомасць уласнікаў узнагароджаных аб’ектаў адыгрывае вырашальную ролю ў іх паспяховым захаванні. Кожны з узнагароджаных будынкаў становіцца свайго роду ўзорам для мясцовай гарамадскасці, як трэба дбаць аб драўляных аб’ектах, каб як найдаўжэй захавалі свае

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Драўлянае Падляшша

Пераможцы конкурсу перад сядзібай Музея сельскай гаспадаркі

прыватнай уласнасцю, апрача школы з цэнтрам рукадзелля, якой валодае ўправа горада і гміны Чорнай-Беластоцкай. Заявы прымаліся ад індывідуальных асоб, заяўлялі аб’екты таксама гмінныя ўправы. Прымаліся пад увагу канструкцыйныя рысы будынка, матэрыялы з якога выкананы ён унутры і знатворку, пакрыццё і інтэр’ер. Значна адрозніваюцца інтэр’еры заяўленых жылых будынкаў — ад тыпова „скансэнаўскіх” да зусім змадэрнізаваных, у якіх адзін элемент не паказвае на іх вясковы характар. Характар дома акрэслівае

раства, ушанавання для культуры продкаў ды гаспадарліваасці, — цешыўся Антоні Масевіч, этнограф родам з Ліды. — Разам з грашовымі ўзнагародамі адзначаныя аб’екты атрымліваюць спецыяльную таблічку з інфармацыяй аб вылучэнні. Гаспадары атрымліваюць таксама грашовыя ўзнагароды, якія найчасцей інвестуюць пасля ў свой скарб-будынак.

Узнагароджаны наступныя аб’екты: I месца — хата ў Кньшыне, вул. Касцельная, 6, — уласнік Гарадская ўправа ў Кньшыне. II месца — хата ў Крын-

— уласніца Марыя Скепка. Сёлета сярод перадавікоў Нараўчанская гміна — з 11 заяўленых аб’ектаў драўлянага будаўніцтва аж 6 з іх сталі лаўрэатамі, і ўсё Гайнаўскі павет, дзе за час конкурсу адзначаны 100 аб’ектаў, з якіх шмат — малыя скансэны. Пра сур’ёзны падыход уладароў гмін сведчаць іхнія і іх працаўнікоў старанні пры пошуках і заяўленні аб’ектаў-помнікаў, а таксама і прысутнасць на конкурсе — між іншым войтаў Нараўчанскай гміны Мікалая Павільча і Чыжоўскай — Юрыя Васілюка.

Зося і Віктар Петручкі з Сацоў. Іхнюю хатку будаваў Зосін дзед Максім Леанюк з бабуляй Агатай

помнікавыя каштоўнасці. Шмат з іх з’яўляецца прыкладам умелага правядзення мадэрнізацыі, якія дастасоўваюць інтэр’ер да патрабаванняў сучасных жыллёвых стандартаў пры адначасова як найменшым умяшанні ў іх старажытны стан.

— На конкурс аб’екты заяўляліся гмінамі ды індывідуальнымі асобамі. Агулам да конкурсу было заяўлена 57 аб’ектаў, між імі найбольш, бо аж 44 жыллёвыя будынкі, прычым два ў заявах ахопліваюць цэлы падворак. З гаспадарчых будынкаў былі заяўлены чатыры стадо-лы, тры свірны і два інвентарскія будынкі. Апошнія аб’екты гэта водны млын, хатка пуцявога абходчыка, віла і будынак былой школы адаптаваны пасля генеральнага рамонтнага на цэнтры народнага рукадзелля. Найбольш аб’ектаў было заяўлена, як і ў 2010 і 2009 гадах, з Гайнаўскага павета — 23. З Беластоцкага павета паступіла 12 заяў, з Высока-Мазавецкага — 6, з Ломжынскага і Сакольскага — па 5, Сямятыцкага — 4, Аўгустоўскага і Монецкага — па адной. Пераважаюць будынкі з XX стагоддзя (часавая цэзура — 1956 г.). Чатыры аб’екты пабудаваны ў XIX ст. Аж 25 збудаваны ў 1919-1945 гадах. Усе заяўленыя да конкурсу будынкі з’яўляюцца

перш за ўсё захаваны першапачатковы лад памяшканняў з кухоннай і абаргавуючымі печамі. Найстарэйшыя печы захавалі цагляна-гліняную канструкцыю, у навейшых прыменена кафля. У інтэр’еры важную ролю адыгрывае мэбля — старыя шафы, сталы, крэслы, шлабанчыкі, лавы, куфры, скрыні, на сценах фатаграфіі і абразы. У ацэнцы камісіяй будынкаў важную ролю адыгрывала архітэктурнае здабленне — шчытоў будынка, абшыўкі, над- і падаконнікаў, аканіц, вятроўніцы, падстолевых ліштваў. Ацанялася таксама якасць заяўленых будынкаў — паколькі гэта конкурс на найлепш захаваную архітэктурную. На жаль, у шмат якіх выпадках няўмела праведзеныя рамонтныя значна паменшылі архітэктурную каштоўнасць паасобных аб’ектаў. Паўсюднай з’явай з’яўляецца замена драўляных акон на пластымасавыя. Такая замена не толькі разбурае гармонію ўсяго ладу будынка, але і ліквідуе пераплыў паветра, што неўзабаве спрычыніцца да вільгаці і грыбкоў на сценах. Падобна некарысны ўплыў на стан крокваў мае замена пакрыцця даху на бляшанае, што парушае вентыляцыю.

— Людзі маюць ужо свядомасць, што драўлянае будаўніцтва гэта не прыкмета беднасці і адсталасці, а пачуцця ха-

Чыжоўскія пераможцы

ках, Шпітальны завулак, 13 — уласніца Іаанна Чабан; віла „Зялёная дача” ў Ружанастоку, 12 (гміна Дуброва-Беластоцкая) — уласнікі Марк Станіслаў і Малгажата Бараўскія; хата ў Шастакове, 19 (гміна Чыжы) — уласнік Аляксандр Крутэль. III месца: хата ў Чаромсе-Вёсцы, 108 (гміна Чаромха) — уласнік Мікалай Яўдасюк з Варшавы; хата ў Канюках, 73 (гміна Заблудаў) — уласнік Мікалай Матвяхук; хата ў Нараўцы, вул. Міцкевіча, 79 — уласніца Вера Пацэвіч; хата ў Сацах, 2 (гміна Нарва) — уласніца Зофія Петручук; хата ва Вжэшчы-Калені, 14 (гміна Снядова) — уласнік Павел Мацко. Вылучаны: клуня ў Барнацкім Мосце, 10 (гміна Нараўка) — уласнік Пётр Карпюк; хата ў Юрках, 61 (гміна Збуйна) — уласніца Ядвіга Галонзка; хата ў Кленіках, 8 (гміна Чыжы) — уласніца Марыя Саеўская; хата ў Новым Масеве, 24 (гміна Нараўка) — уласніца Стэфанія Семяковіч; гаспадарка ў Падрэчанах, 1 (гміна Чыжы) — уласнік Юры Анапюк; хата ў Рыбалах, 47 (гміна Заблудаў) — уласніца Валянціна Алексюк; хата ў Саколі, 10 (гміна Міхалова) — уласніца Юлія Каранкевіч; хата ў Старым Масеве, 38 (гміна Нараўка) — уласнікі Анна і Юры Байко; хата ў Забрадах, 8 (гміна Нараўка)

Хата ніўскай карэспандэнткі Іаанны Чабан у Крынках з’яўляецца прыкладным будынкам ўжо пасля рамонтнага інтэр’еру, якога галоўнай мэтай была адаптацыя да сучасных жыллёвых стандартаў ды вяртанне першапачатковага яго характару, паколькі цяперашнія ўласнікі набылі дом у 2005 г. у вельмі бліжэй тэхнічным стане, патрабуючым безадкладных паправак. У інтэр’еры гэтага дома захавана дбайнасць аб’ектаў абсталявання згоднага з традыцыяй (святы кут, іконы, старая мэбля). Дом у Шастакове Аляксандра Крутэля з 1930 года таксама вылучаецца абсталяваннем — тут захаваны старая мэбля і іншыя прадметы вясковай хаты. Увагу прыцягвае кафляная печ з каптуром і хлябной нішай. На сценах — маляваныя і гафтаваныя макаткі, у каморы — скрыня на адзенне, вага і клепкавыя бонды. Знатворку хата аздоблена надаконнікамі, панельнымі аканіцамі і шпалёванымі навугольнікамі. З узнагароджанымі і вылучанымі будынкамі можна пазнаёміцца ў адмысловым альбоме, які атрымлівае ўдзельнікі конкурсу і які можа стаць прыкладам для гаспадароў, маючых ахвоту ўключыцца ў гэтае карыснае і прыгожае змаганне за ўпрыгожванне роднага краявіду. Наведзем яшчэ іх у іх паасобных вёсках.